

ДУАЛНО ОБРАЗОВАЊЕ
• ДА ЗНАМ ШТА РАДИМ •

Vodič kroz dualno obrazovanje za škole

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

**VODIČ
KROZ DUALNO
OBRAZOVANJE
ZA ŠKOLE**

Januar 2021. godine

Izradu ove publikacije omogućila je Vlada Švajcarske u okviru projekta „Podrška u razvoju i uspostavljanju Nacionalnog modela dualnog obrazovanja“ koji se realizuje u saradnji sa Ministarstvom prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Centrom za obrazovne politike.

Ova publikacija ne predstavlja nužno zvaničan stav Vlade Švajcarske.

Svi termini koji se u Vodiču koriste u gramatičkom muškom rodu podrazumevaju prirodni muški i ženski rod osoba na koje se odnose. Reč/i „roditelj/i“ se koristi/e u značenju biološki roditelj/i, staratelj/i i označava sve one koji su vodili ili vode primarnu brigu o učenicima.

SADRŽAJ

SPISAK TABELA I SLIKA	7
UVODNA REČ.....	9
LISTA SKRAĆENICA	11
1. OSNOVNE ODLIKE DUALNOG OBRAZOVANJA U SRBIJI	13
1.1. Šta je dualno obrazovanje?	13
1.2. Koji su najčešće korišćeni termini u vezi sa dualnim obrazovanjem u Srbiji i koje je njihovo značenje?.....	14
1.3. Zašto dualno obrazovanje?	17
1.4. Sličnosti i razlike između dualnih obrazovnih profila i onih koji to nisu.....	18
2. UČENJE KROZ RAD – GLAVNE ODLIKE DUALNIH OBRAZOVNIH PROFILA	21
2.1. Učenje kroz rad	21
2.2. Sprovođenje učenja kroz rad u skladu sa planovima i programima nastave i učenja	22
2.3. Plan realizacije učenja kroz rad	24
3. PREDUSLOVI ZA SPROVOĐENJE DUALNOG OBRAZOVANJA	25
3.1. Poštovanje ključnih principa u sprovođenju dualnog obrazovanja.....	25
3.2. Formiranje odeljenja u dualnom obrazovanju.....	25
3.3. Uslovi koje poslodavac mora da ispuni za učešće u dualnom obrazovanju – akreditacija kompanija	27
3.4. Regulisanje odnosa između škole i kompanije	28
3.5. Uloge koordinatora učenja kroz rad i instruktora	29
3.6. Formiranje Tima za karijerno vođenje i savetovanje	30
3.7. Izrada Plana realizacije učenja kroz rad	30
3.8. Učenici iz osetljivih grupa	30
3.9. Informisanje učenika	31
4. OBEZBEĐIVANJE KVALITETNOG UČENJA KROZ RAD ZA SVE UČENIKE UPISANE U DUALNE OBRAZOVNE PROFILE	33
4.1. Uloge i odgovornosti tima za karijerno vođenje i savetovanje	33
4.1.1. Karijerno vođenje i savetovanje učenika	34
4.1.2. Profesionalna orijentacija učenika	38
4.2. Način raspoređivanja učenika za učenje kroz rad u kompanijama.....	38
4.3. Regulisanje odnosa između učenika i kompanije.....	40
4.3.1. Materijalno obezbeđenje učenika	41
4.3.2. Finansijsko obezbeđenje učenika.....	41
4.4. Bezbednost, zdravlje i zaštita na radu.....	42

4.5. Ocenjivanje stečenih kompetencija učenika	44
4.5.1. Kako izgleda ocenjivanje učenja kroz rad?	46
5. ZAVRŠETAK DUALNOG OBRAZOVANJAI DALJE MOGUĆNOSTI ZA UČENIKE	47
5.1. Stručna matura i završni ispit za učenike u dualnom obrazovanju	47
5.2. Prohodnost na sledeći nivo obrazovanja	50
5.3. Izlazak na tržište rada	50
6. PRAĆENJE I VREDNOVANJE DUALNOG OBRAZOVANJA	51
7. INFORMACIJE U POGLEDU DALJEG INFORMISANJA	53
8. PRILOZI	55
Prilog 1. Primer ugovora o dualnom obrazovanju	55
Prilog 2: Primer ugovora o učenju kroz rad	59
Prilog 3. primer dela plana realizacije učenja kroz rad za obrazovni profil operater osnovnih građevinskih radova	64
9. KORIŠĆENI IZVORI	66

SPIŠAK TABELA I SLIKA

Tabela 1. Termini koji se često koriste u vezi sa dualnim obrazovanjem i njihovo značenje	15
Tabela 2. Sličnosti i razlike između dualnog i obrazovnog profila koji nije dualni.....	18
Tabela 3. Deskriptori za izradu standarda kvalifikacija za trogodišnje i četvorogodišnje srednje stručne profile.....	24
Tabela 4. Aktivnosti savetovanja, informisanja i obučavanja za veštine upravljanja karijerom	37
Tabela 5. Kriterijumi za ocenjivanje učenika u dualnom obrazovanju (prilagođeno prema Pravilniku o ocenjivanju učenika u srednjem obrazovanju i vaspitanju) („Službeni glasnik RS”, br. 82/2015 i 59/2020)	45
Tabela 6. Pregled institucija i kontakata u vezi sa ostvarivanjem dualnog obrazovanja	53
Tabela 7. Pregled tema i korisnik linkova u vezi sa ostvarivanjem dualnog obrazovanja	54
Slika 1. Dualni i nedualni obrazovni profili u srednjoj stručnoj školi	14
Slika 2. Institucije koje učestvuju u procesu donošenja novih ili revizije postojećih standarda kvalifikacija	22
Slika 3. Standard kvalifikacije kao osnova za izradu plana i programa nastave i učenja	23
Slika 4. Proces izrade plana upisa učenika u dualne obrazovne profile.....	27
Slika 5. Koraci u raspoređivanju učenika za učenje kroz rad	40
Slika 6. Stručna matura i završni ispit (kao deo Državne mature)	47

UVODNA REČ

Dragi direktori, nastavnici i stručni saradnici,

Vodič kroz dualno obrazovanje za škole je namenjen svim članovima školskog kolektiva i osmišljen je kao vid podrške školama u pogledu sveobuhvatnog informisanja i razumevanja karakteristika i zahteva Nacionalnog modela dualnog obrazovanja s ciljem njegove kvalitetne i uspešne implementacije. Pored ovog vodiča s istim ciljem su kreirani i vodiči za druge važne aktere u primeni dualnog obrazovanja – za učenike i roditelje, kao i za predstavnike kompanija.

Vodič je podeljen na nekoliko celina koje pružaju odgovore na ključna pitanja kao što su: šta je dualno obrazovanje i zašto je uvedeno, koje su glavne karakteristike dualnih obrazovnih profila, koje preduslove je potrebno ispuniti za kvalitetno ostvarivanje učenja kroz rad za sve učenike, koje su mogućnosti koje učenici imaju nakon završetka dualnog obrazovnog profila itd. Odgovori na ova pitanja dati su iz perspektive uloga i odgovornosti škola u pogledu procesa ostvarivanja socijalnog partnerstva na lokalnom nivou, uvođenja dualnih obrazovnih profila u ponudu škole, obezbeđivanja preduslova i uspešne implementacije kvalitetnog učenja kroz rad za sve učenike.

Iako mnogi elementi dualnog obrazovanja nisu novina u sistemu srednjeg stručnog obrazovanja, za kvalitetno sprovođenje Zakona o dualnom obrazovanju čija je primena počela od školske 2019/2020. godine, važna je dobra informisanost svih učesnika. Sve informacije koje se nalaze u ovom vodiču oslanjaju se na pravnu regulativu kojom su uređeni koncept i sva ključna pitanja u vezi sa dualnim obrazovanjem.

Ukoliko imate dodatnih pitanja ili nedoumica na kraju vodiča se nalazi lista kontakta i institucija koje vam mogu pružiti podršku, kao i lista korisnih linkova za informisanje o različitim pitanjima od značaja za ostvarivanje dualnog obrazovanja.

Profesionalno, informisano i posvećeno delovanje škola, kao ključnih nosilaca ostvarivanja Nacionalnog modela dualnog obrazovanja, predstavlja neophodan i suštinski značajan uslov za dostizanje kvalitetnog, osavremenjenog i relevantnog dualnog obrazovanja kao integralnog dela srednjeg stručnog obrazovanja. Iz tog razloga se nadamo da će vam ovaj vodič biti od pomoći u ostvarivanju vaših složenih uloga i brojnih odgovornosti.

Želimo vam puno uspeha u implementaciji dualnog modela obrazovanja kao i mnogo zadovoljnih učenika!

Projektni tim projekta „Podrška u razvoju i uspostavljanju Nacionalnog modela dualnog obrazovanja“
u saradnji sa Ministarstvom prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

LISTA SKRAĆENICA

SKRAĆENICA	PUN NAZIV
KViS	Karijerno vođenje i savetovanje
LS	Lokalna samouprava
MPNTR	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
PKS	Privredna komora Srbije
RPK	Regionalna privredna komora
SKGO	Stalna konferencija gradova i opština
SSOV	Srednje stručno obrazovanje i vaspitanje
ŠU	Školska uprava
ZDO	Zakon o dualnom obrazovanju
ZSO	Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju
ZNOKS	Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije
ZVKOV	Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja
ZUOV	Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja

I. OSNOVNE ODLIKE DUALNOG OBRAZOVANJA U SRBIJI

I.1. ŠTA JE DUALNO OBRAZOVANJE?

Srbija je, usvajanjem Zakona o dualnom obrazovanju (ZDO) („Službeni glasnik RS”, br. 101/2017 i 6/2020), započela sistemsko uvođenje dualnog obrazovanja u srednje stručno obrazovanje. Zakon o dualnom obrazovanju je prilagođen potrebama i karakteristikama Republike Srbije, pri čemu su iskustva drugih zemalja u sprovođenju dualnog obrazovanja (npr. Švajcarske, Nemačke i Austrije) poslužila kao okvir i smernice za izradu zakona, ali je ovaj model realizacije nastave u potpunosti uzeo u obzir posebnosti i kapacitete privrede u Republici Srbiji i karakteristike srednjih stručnih škola u našoj zemlji. Tako je i u Srbiji kreiran **Nacionalni model dualnog obrazovanja** koji se oslanja na iskustva i primere iz zemalja koje imaju razvijeno dualno obrazovanje, ali koji je prilagođen karakteristikama stanja u Srbiji u oblastima obrazovanja (strateški ciljevi obrazovanja, struktura škola, broj učenika itd.) i ekonomije (razvijenost privrede i strateški pravci njenog razvoja, struktura kompanija itd.). Na primer, s obzirom da je Republika Srbija inkluziju u obrazovanju postavila kao jedan od prioriteta i da se strateški razvoj oslanja na pretpostavku da povećanje pravednosti treba da dovede i do povećanja kvaliteta u obrazovanju, neke odlike dualnog obrazovanja u Srbiji su specifične i usklađene s tom pretpostavkom. Stoga se raspoređivanje učenika za učenje kroz rad kod poslodavca dešava pod okriljem škole i nijedan učenik koji je upisan u određeni dualni obrazovni profil neće ostati neraspoređen za učenje kroz rad kod poslodavca, čime se omogućava da svi učenici koji su upisani u određeni obrazovni profil dobiju priliku da kompetencije stiču i u kompaniji, a ne samo u školi. Za razliku od opisane situacije u Srbiji – u nekim drugim zemljama, proces raspoređivanja učenika se dešava potpuno mimo škole – učenici su dužni da sami pronađu kompaniju kod koje mogu da stiču kompetencije tokom školovanja.

Dualno obrazovanje je model realizacije nastave u sistemu srednjeg stručnog obrazovanja i vaspitanja u kome se kroz teorijsku nastavu i vežbe u školi ali i kroz učenje kroz rad kod poslodavca, stiču, usavršavaju, odnosno izgrađuju kompetencije učenika u skladu sa standardom kvalifikacije i planom i programom nastave i učenja (ZDO, član 2).

Jedan od važnih ciljeva dualnog obrazovanja je unapređivanje kompetencija mladih koje će ih učiniti brže zapošljivim i doprineti unapređivanju kvaliteta kadrova, što će posledično doprineti i da privreda Republike Srbije bude relevantnija i konkurentnija. Kako bi se ovaj cilj ostvario, neophodno je da svi akteri budu upoznati sa celokupnim procesom koji je određen kroz pravne akte, pre svega kroz pomenuti Zakon o dualnom obrazovanju koji je usvojen 2017. godine i koji se primenjuje od školske 2019/2020. godine. Važno je da škole budu upoznate i sa svim relevantnim podzakonskim aktima, a način za njihovu ispravnu i uspešnu primenu biće prikazan u ovom vodiču.

Dualno obrazovanje u Srbiji je usmereno na kreiranje dualnih obrazovnih profila u srednjim stručnim školama, a ne na kreiranje dualnih škola, pa u tom smislu jedna srednja stručna škola može obrazovati učenike i sprovođenjem različitih dualnih i obrazovnih profila koji nisu dualni.

Slika 1. Dualni i nedualni obrazovni profili u srednjoj stručnoj školi

U praksi, ista škola, na taj način, može imati obrazovne profile koji će biti dualni, ali i obrazovne profile koji neće biti uključeni u dualno obrazovanje (dešava se da jedna ista škola ima dualni i nedualni obrazovni profil istog imena).

Dualno obrazovanje tako predstavlja samo jedan od načina realizacije srednjeg stručnog obrazovanja i predstavlja njegov integralni deo, a ne odvojen i zaseban sistem. Međutim, neke razlike postoje a u narednom delu su predstavljene neke od tih razlika (opširnije o razlikama u poglavlju 1.4.).

Ono što je **ključna razlika između dualnog i nedualnog obrazovnog profila** u srednjem stručnom obrazovanju jeste što se u dualnom obrazovnom profilu učenici obrazuju i kroz *učenje kroz rad*, koje čini od 20% do 80% od ukupnog broja časova stručnih predmeta, u skladu sa odgovarajućim planom i programom nastave i učenja (ZDO, član 6.). Druga ključna razlika jeste što se za ovo učenje kroz rad, u okviru dualnog obrazovnog profila, **učenicima isplaćuje naknada za svaki sat proveden u učenju kroz rad**, u neto visini od najmanje 70% minimalne cene rada, najkasnije do kraja tekućeg meseca za prethodni mesec (ZDO, član 34.). Treća ključna razlika je **što kompanije koje učestvuju u dualnom obrazovanju moraju da ispune zakonom propisane uslove** (ZDO, član 11).

I.2. KOJI SU NAJČEŠĆE KORIŠĆENI TERMINI U VEZI SA DUALNIM OBRAZOVANJEM U SRBIJI I KOJE JE NJIHOVO ZNAČENJE?

Specifičnosti dualnog obrazovanja podrazumevaju i karakterističnu terminologiju i nove uloge. U Tabeli 1 dat je pregled ključnih termina koji doprinose boljem razumevanju prirode i koncepta dualnog obrazovanja.

Tabela 1. Termini koji se često koriste u vezi sa dualnim obrazovanjem i njihovo značenje

Termin	Značenje
Dualno obrazovanje	Dualno obrazovanje je model realizacije nastave u sistemu srednjeg stručnog obrazovanja i vaspitanja u kome se kroz teorijsku nastavu i vežbe u školi i učenje kroz rad kod poslodavca, stiču i usavršavaju, odnosno izgrađuju znanja, veštine, sposobnosti i stavovi (kompetencije) u skladu sa standardom kvalifikacije i planom i programom nastave i učenja (ZDO, član 2).
Učenje kroz rad	Učenje kroz rad je deo dualnog obrazovanja koji podrazumeva organizovan proces tokom koga učenici u realnom radnom okruženju (kod poslodavca) stiču kompetencije za rad u određenim zanimanjima ili grupi zanimanja (ZDO, član 2).
Poslodavac	Poslodavac je pravno lice ili preduzetnik koji neposredno obezbeđuje uslove za učenje kroz rad u dualnom obrazovanju. Poslodavac koji je uključen u dualno obrazovanje mora da ispunjava uslove propisane Zakonom o dualnom obrazovanju, odnosno da je akreditovan za realizaciju učenja kroz rad u skladu sa planom i programom nastave i učenja za određeni obrazovni profil. Privredna komora Srbije akredituje kompanije za učešće u dualnom obrazovanju. Poslodavac je i organ unutrašnjih poslova i odbrane, kod koga se učenje kroz rad realizuje u skladu sa propisima koji uređuju rad tih organa i ZDO, osim odredaba ZDO koje se odnose na finansijsko obezbeđenje učenika (ZDO, član 2).
Kordinator učenja kroz rad	Kordinator učenja kroz rad je osoba koja je zaposlena u srednjoj stručnoj školi, odnosno nastavnik praktične nastave, i koja u saradnji sa instruktorom planira, prati, realizuje i vrednuje ostvarivanje učenja kroz rad kod poslodavca (ZDO, član 2).
Instruktor	Instruktor je osoba zaposlena kod poslodavca, koja obezbeđuje da se tokom učenja kroz rad realizuju sadržaji koji su propisani planom i programom nastave i učenja i koja je odgovorna za sticanje znanja, veština i stavova učenika kod poslodavca (ZDO, član 2).
Plan i program nastave i učenja	Plan i program nastave i učenja je dokument kojim je određeno koji će se predmeti učiti, kojim redosledom po razredima i sa kolikim brojem časova po predmetu i razredu. Ovim dokumentom se propisuju i nastavni sadržaji po predmetima kao i ciljevi, zadaci i sadržaji nastave, kao i godišnji i nedeljni fond časova za svaki predmet.
Plan realizacije učenja kroz rad	Plan realizacije učenja kroz rad je dokument koji sadrži opis aktivnosti, mesto i dinamiku ostvarivanja učenja kroz rad. Ovaj plan zajedno kreiraju škola i poslodavci, odnosno kordinator učenja kroz rad i instruktor. Plan realizacije čini sastavni deo ugovora između poslodavca i škole i između poslodavca i učenika/roditelja, kao i sastavni deo godišnjeg plana rada škole (ZDO, čl. 2. i 22.).
Upisna politika	Upisna politika je proces planiranja obrazovnih profila koji će se realizovati u toku jedne školske godine. Ovaj proces se odvija u saradnji škole, školske uprave (ŠU), lokalne samouprave, poslodavaca, regionalne privredne komore, Nacionalne službe za zapošljavanje i ostalih relevantnih institucija na lokalnom nivou. Kriterijume za kreiranje upisne politike propisuje Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (MPNTR). Konačnu odluku o obrazovnim profilima u školi donosi MPNTR, a kada su u pitanju dualni obrazovni profili, konačnu odluku donosi MPNTR u saradnji sa Privrednom komorom Srbije (PKS) koja prikuplja izjave poslodavaca o spremnosti da se uključe u dualno obrazovanje.

Termin	Značenje
Raspoređivanje učenika za učenje kroz rad	Raspoređivanje učenika za učenje kroz rad je proces raspoređivanja učenika koji su upisali dualni obrazovni profil za pohađanje učenja kroz rad kod poslodavca/poslodavaca. Ovaj proces je regulisan Pravilnikom o načinu raspoređivanja učenika za učenje kroz rad i podrazumeva aktivno učešće učenika (i roditelja), škole (Tim za KViS) i poslodavaca.
Materijalno obezbeđenje učenika	Materijalno obezbeđenje učenika koji realizuju učenje kroz rad kod poslodavca, podrazumeva obezbeđivanje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, osiguranje za slučaj povrede na radu (ukoliko nije na drugi način obezbeđeno), naknadu za troškove ishrane, naknadu za prevoz ili obezbeđivanje prevoza za učenike od škole do kompanije (ukoliko nije na drugi način obezbeđen), od strane poslodavca (ZDO, član 33).
Finansijsko obezbeđenje učenika	Finansijsko obezbeđenje učenika podrazumeva obaveznu naknadu učeniku od strane poslodavca za učenje kroz rad. Finansijsko obezbeđenje učenika mora biti sastavni deo ugovora (koji potpisuje učenik, odnosno roditelj, sa poslodavcem). Naknada za učenje kroz rad se isplaćuje po svakom satu provedenom na učenju kroz rad, jednom mesečno, u neto visini od najmanje 70% minimalne cene rada (ZDO, član 34).
Ugovor o dualnom obrazovanju	Ugovor o dualnom obrazovanju reguliše prava i obaveze škole i poslodavca koji se uključuje u učenje kroz rad. Trajanje ugovora je tri ili četiri godine, odnosno onoliko vremena koliko je potrebno generaciji koja je započela školovanje da ga i završi.
Ugovor o učenju kroz rad	Ugovor o učenju kroz rad reguliše prava i obaveze učenika i poslodavca kod koga će se sprovoditi učenje kroz rad. Ugovor zaključuju učenik (odnosno roditelj) i poslodavac. Ugovor se potpisuje najkasnije do početka realizacije učenja kroz rad. Ovo znači da će se neki ugovori potpisati u drugoj godini kada i počinje učenje kroz rad za taj dualni obrazovni profil (ZDO, član 21).
Karijerno vođenje i savetovanje (KViS)	Karijerno vođenje i savetovanje podrazumeva proces, usluge i aktivnosti usmerene na podršku pojedincu da donese odluke koje se tiču obrazovanja, obuke i zanimanja i da upravljanja svojom karijerom.
Kompetencija	Kompetencija podrazumeva skup znanja, veština i stavova.
Standard kvalifikacije	Standard kvalifikacije je dokument utvrđen na nacionalnom nivou koji sadrži skup podataka o kvalifikaciji sa detaljnim opisom ciljeva i ishoda učenja kao i podatke o kvalifikaciji na osnovu koje se vrši određivanje nivoa, njeno razvrstavanje i vrednovanje (Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije (ZNOKS), član 2).
Visokoškolske ustanove	Visokoškolske ustanove koje samostalno obavljaju delatnosti visokog obrazovanja su univerziteti (fakulteti i umetničke akademije u njihovom sastavu), visoke škole, akademije strukovnih studija i visoke škole strukovnih studija. Svi osim univerziteta (i njegovih ustanova) su neuniverzitetske ustanove.
Kvalifikacija	Kvalifikacija je formalno priznanje stečenih kompetencija. Pojedinač stiče kvalifikaciju kada nadležno telo utvrdi da je dostigao ishode učenja u okviru određenog nivoa i prema zadatom standardu kvalifikacije, što se potvrđuje javnom ispravom (diplomom ili sertifikatom) (ZNOKS, član 2).
Zanimanje	Skup poslova čije glavne zadatke i dužnosti karakteriše visok stepen sličnosti.
Standard zanimanja	Dokument koji sadrži opis dužnosti i zadataka, kao i kompetencija potrebnih pojedincu za efikasno obavljanje poslova u određenom zanimanju, utvrđen u skladu sa propisima koji uređuju zapošljavanje (ZNOKS, član 2).

I.3. ZAŠTO DUALNO OBRAZOVANJE?

Dualno obrazovanje je uvedeno u naš obrazovni sistem zarad ostvarenja više ciljeva. Jedan od najvažnijih ciljeva jeste da se obezbede bolji uslovi za sticanje, usavršavanje i razvoj kompetencija učenika koje su u skladu sa potrebama tržišta rada.

Neke od teškoća sa kojima se Republika Srbija sreće je što u isto vreme ima visoku stopu nezaposlenosti mladih i manjak kvalifikovanih kadrova koji su potrebni tržištu rada.¹ Cela reforma u obrazovnom sistemu u vezi sa uvođenjem dualnog obrazovanja treba da doprinese smanjivanju ovih teškoća, jer se očekuje da učenici koji završe dualno obrazovanje imaju kompetencije koje su važne i odgovorajuće tržištu rada, bez dodatnih obuka i stručnog usavršavanja, pre svega zbog toga što su bili u redovnom i obaveznom kontaktu sa realnim radnim okruženjem i procesima i imali priliku da stiču kompetencije i kroz saradnju sa nastavnicima i kroz saradnju sa zaposlenim kod poslodavca koji su obučeni za rad sa učenicima. Jedan od ciljeva dualnog obrazovanja je i brže zapošljavanje mladih i lakša tranzicija ka svetu rada.

Učenje kroz rad koje se sprovodi u kompanijama usmerava učenika i školu ka razvijanju onih kompetencija koje su neophodne za ostvarivanje zadatah ciljeva i problema sa kojima se i radnik i kompanija susreću u radu. Ti ciljevi su uvek u vezi sa postizanjem određenih rezultata na tržištu koje je, po pravilu, usmereno ka zadovoljenju potreba korisnika, potrošača ili krajnjih kupaca. Na taj način, kompetencije potrebne za rad u kompanijama su relevantne za razvoj društva i važne za samog učenika i njegovu budućnost.

Kroz učenje kroz rad, država jača konkurentnost svoje privrede, jer stiče buduće radnike koji će biti kompetentniji da zadovolje potrebe privrede. Kroz sticanje savremenih i relevantnih kompetencija, sami učenici povećavaju svoje šanse za brže zapošljavanje po završenom obrazovanju, pri čemu stiču i bolje uslove za dalje obrazovanje i celoživotno učenje, razvijaju svoju preduzimljivost i kreativnost u kontaktu sa realnim procesom rada i izazovima koje nosi. Učenici kroz učenje kroz rad stiču i razvijaju takođe i sposobnosti za timski rad, jer se procesi rada u kompanijama po pravilu odvijaju timski, ali kroz jačanje lične odgovornosti u radu.

Kroz uvođenje dualnog obrazovanja, sama praktična nastava dobija formu učenja kroz rad, čime se obim i kvalitet učeničkog angažovanja povećavaju. Kvalitet učenja kroz rad se osigurava, između ostalog, i ugovorom između škole i kompanije, a potom kroz ugovor između učenika (tj. njihovih roditelja s obzirom da su učenici maloletni u tom periodu) i kompanije.

Kroz dualno obrazovanje se takođe stvara obrazovni sistem u kojem je kvalifikacija stečena na kraju dualnog obrazovanja zaista odraz stečenih kompetencija što ima za cilj povećanje šansi za zaposlenjem kod mladih. Pri tome treba imati u vidu da se kroz upoznavanje kompanije sa učenikom povećavaju njegove šanse da se posle učenja kroz rad u toj kompaniji i zaposli. Same kompanije imaju interes da ulažu u obrazovanje jer će na taj način dugoročno rešiti problem nedostatka kvalitetnih kadrova.

Uvođenje dualnog obrazovanja bi trebalo da dovede do još jednog od korisnih efekata, a to je smanjenje troškova koji država izdvaja za stručno obrazovanje, prvenstveno za opremanje školskih učionica i radionica u kojima treba da se održava praktična nastava.

Kontakt sa svetom rada u formativnom periodu za učenika, može povećati šanse za kasniji razvoj preduzetništva među mladima i predstavljati podsticaj za pokretanje sopstvenog biznisa, kao i za daljim i kontinuiranim obrazovanjem u strukovnim školama i na fakultetima.

S obzirom na uzrast učenika i na sam proces učenja kroz rad, od velike je važnosti obavezujuća uloga škole i poslodavca u pogledu pružanja podrške i jačanju svesti kod zaposlenih, roditelja i samih učenika o važnosti zdravlja i bezbednosti na radu, kao i van njega. Proces započinjanja učenja kroz rad, kod učenika i roditelja takođe zahteva da se razviju sposobnosti

1 Vlada Republike Srbije (2018) *Treći nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji*, dostupan na linku: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2019/02/Treci_nacionalni_izvestaj_o_socijalnom_ukljucivanju_i_smanjenju_siromastva_2014%E2%80%932017.pdf

vrednovanja sebe i svojih sposobnosti, sloboda za izražavanje sopstvenog mišljenja i sloboda u donošenju odluka, pri čemu je važan preduslov dobra informisanost o vlastitim pravima. Sve to treba da rezultira poštovanjem međusobnih prava i obaveza učenika i poslodavaca što je jedan od najvažnijih preduslova za uspešno sprovođenje dualnog obrazovanja.

I.4. SLIČNOSTI I RAZLIKE IZMEĐU DUALNIH OBRAZOVNIH PROFILA I ONIH KOJI TO NISU

Iako je dualno obrazovanje deo srednjeg stručnog obrazovanja u Srbiji, ono ima svoje specifičnosti. Ono što je ključna razlika između ovakva dva obrazovna profila jeste što se u dualnom obrazovnom profilu učenici obrazuju i kroz učenje kroz rad, koje čini od 20% do 80% od ukupnog broja časova stručnih predmeta, u skladu sa odgovarajućim planom i programom nastave i učenja (ZDO, član 6.). Druga ključna razlika jeste što su za učenje kroz rad u okviru dualnog obrazovnog profila, učenici u kompaniji plaćeni, odnosno, *učenicima se isplaćuje naknada za svaki sat proveden u učenju kroz rad, u neto visini od najmanje 70% minimalne cene rada*, najkasnije do kraja tekućeg meseca za prethodni mesec (ZDO, član 34.). Treće, ali ne manje važno je da su *poslodavci i instruktori koji rade kod poslodavaca morali da ispune niz zakonom propisanih uslova kako bi mogli da budu deo obrazovanja učenika* (ZDO, član 11.).

U narednoj tabeli se nalaze konkretne teme kroz koje možete videti neke od važnih sličnosti i razlika između dualnih i nedualnih obrazovnih profila.

Tabela 2. Sličnosti i razlike između dualnog i obrazovnog profila koji nije dualni

Tema	Dualni obrazovni profil	Obrazovni profil koji nije dualni
Zakonska regulativa koja se primenjuje	Zakonski i podzakonski akti koji se odnose na sistem obrazovanja, a posebno oni koji se odnose na sistem srednjeg obrazovanja i vaspitanja (npr.-Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju (ZSO), Pravilnik o upisu učenika u srednju školu itd.). Zakon o dualnom obrazovanju i prateći podzakonski akti.	Zakonski i podzakonski akti koji se odnose na sistem obrazovanja, a posebno oni koji se odnose na sistem srednjeg obrazovanja i vaspitanja (npr.-Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Pravilnik o upisu učenika u srednju školu, Pravilnik o realizaciji praktične nastave i profesionalne prakse itd.). Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju.
Obavezno mesto sprovođenja školovanja	U školi i obavezno učenje kroz rad kod poslodavca u skladu sa Zakonom o dualnom obrazovanju i vaspitanju.	U školi i izvođenje praktične nastave i profesionalne prakse u školi i kod poslodavca (nije obavezan deo kod poslodavca) u skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju i vaspitanju i Pravilnikom o realizaciji praktične nastave i profesionalne prakse.
Veza sa svetom rada	Učenje kroz rad koje se obavezno organizuje kod akreditovanog poslodavca. U školi se može realizovati najviše 25% časova učenja kroz rad predviđenih planom i programom nastave i učenja.	Praktična nastava i profesionalna praksa ostvaruju se: u školi, kod poslodavca ili kombinovano delom u školi, a delom kod poslodavca, u skladu sa planom i programom nastave i učenja. Praktična nastava i profesionalna praksa koja se ostvaruje kombinovano delom u školi a delom kod poslodavca, može se realizovati kod poslodavca najviše u obimu od 25% od ukupnog obima časova praktične nastave i profesionalne prakse, o čemu škola i poslodavac zaključuju ugovor (ZSO, član 30).

Tema	Dualni obrazovni profil	Obrazovni profil koji nije dualni
Učešće poslodavca	Učešće poslodavca je obavezno i regulisano. Poslodavci moraju da prođu proces akreditacije (sprovodi PKS), odnosno da ispune uslove za izvođenje učenja kroz rad kod poslodavca koji su definisani zakonskom regulativom. PKS vodi bazu poslodavca koji ispunjavaju uslove za izvođenje učenja kroz rad i ta baza je javno dostupna: https://dualnoobrazovanje.rs/registri/	Učešće poslodavca nije obavezno. Ukoliko postoji, regulisano je Pravilnikom o realizaciji praktične nastave i profesionalne prakse. Organizator praktične nastave i vežbi u saradnji sa poslodavcem procenjuje ispunjenost uslova u pogledu prostora, opreme, sredstava za rad, bezbednosti i zaštite na radu u skladu sa pravilnikom kojim se to propisuje za određeni obrazovni profil, odnosno područje rada. Škola i poslodavac zaključuju ugovor o realizaciji praktičnih oblika nastave. Škola ugovor dostavlja MPNTR, dok poslodavac dostavlja PKS.
Ko podučava učenike kod poslodavca?	Instruktor je osoba zaposlena kod poslodavca, ima odgovarajuće radno iskustvo, prošla je obuku za instruktora i dobila licencu, te podučava učenike kada su na učenju kroz rad kod poslodavca.	Mentor je osoba zaposlena kod poslodavca koju odredi poslodavac da podučava učenike koji su na praktičnoj nastavi/profesionalnoj praksi kod poslodavca.
Način regulisanja prava i obaveza između škole i poslodavca	Ugovor o dualnom obrazovanju – Zakon o dualnom obrazovanju propisuje obavezne elemente ugovora (ZDO, član 15).	Ugovor o realizaciji praktičnih oblika nastave (ZSO, član 30). Sadržaj i elementi su propisani Pravilnikom o realizaciji praktične nastave i profesionalne prakse (član 14).
Način regulisanja prava i obaveza između učenika i poslodavca	Ugovor o učenju kroz rad koji potpisuju učenik (ili zastupnik, ukoliko je učenik maloletan) i poslodavac. Zakon o dualnom obrazovanju propisuje obavezne elemente ugovora (ZDO, član 22).	Uslovi za realizovanje praktične nastave i profesionalne prakse se uređuju ugovorom (ZSO, član 30) između škole i poslodavca. Pravilnikom o realizaciji praktične nastave i profesionalne propisuju se prava i obaveze učenika (član 18).
Način raspoređivanja učenika za učenje kroz rad	Raspoređivanje učenika za učenje kroz rad se odvija u skladu sa Pravilnikom o raspoređivanju učenika za učenje kroz rad.	Ne postoje definisani kriterijumi za raspoređivanje učenika za praktičnu nastavu i profesionalnu praksu.
Materijalno obezbeđenje učenika	Poslodavac mora da obezbedi učeniku koji obavlja učenje kroz rad sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu, naknadu troškova prevoza od škole do mesta izvođenja učenja kroz rad i nazad (ukoliko nije na drugi način obezbeđen, npr. prevoz plaća lokalna samouprava (LS), naknadu troškova ishrane u skladu sa opštim aktom poslodavca i osiguranje za slučaj povrede tokom učenja kroz rad (ukoliko nije na drugi način obezbeđeno). Poslodavac može da obezbedi i pokriće troškova smeštaja i ishrane u učeničkom domu, ali nije obavezan.	Materijalno obezbeđenje učenika tokom realizacije praktičnih oblika nastave kod poslodavca nije obavezno, ali je poslodavac u obavezi da obezbedi sredstva zaštite na radu za svakog učenika kada je to neophodno za realizacije određene metode učenja praktičnih oblika nastave, u skladu sa propisima iz oblasti bezbednosti i zaštite na radu.
Finansijsko obezbeđenje učenika	Poslodavac mora da obezbedi učeniku koji obavlja učenje kroz rad naknadu u neto visini od najmanje 70% minimalne cene rada po satu, za svaki sat proveden na učenju kroz rad. Praktično, učeniku trećeg razreda koji provodi dva dana nedeljno po šest sati (maksimalno vreme) na učenju kroz rad, poslodavac treba da obezbedi iz sredstava kompanije neto naknadu od 772,5 dinara za svaki takav dan. Ovaj podatak je validan za 2021. godinu. Imajte na umu da se minimalna cena rada prema kojoj se računa iznos definiše svake godine.	Finansijsko obezbeđenje učenika tokom realizacije praktičnih oblika nastave kod poslodavca nije obavezno.

Tema	Dualni obrazovni profil	Obrazovni profil koji nije dualni
Bezbednost i zdravlje učenika	<p>Pravila o bezbednosti i zdravlju učenika su propisani setom zakona u obrazovanju i propisima kojima se uređuje bezbednost i zdravlje na radu, i bezbednost i zaštita na radu.</p> <p>Pravila o bezbednosti i zdravlju učenika koji su na učenju kroz rad kod poslodavca su dodatno propisani Zakonom o dualnom obrazovanju (ZDO, član 11, član 29, član 35). Poslodavci prilikom podnošenja zahteva za utvrđivanje ispunjenosti uslova za realizaciju učenja kroz rad prilažu set dokumenata kojima potvrđuju da će učenik učiti kroz rad u bezbednoj i zdravoj radnoj sredini (ZDO, član 11).</p>	<p>Pravila o bezbednosti i zdravlju učenika su propisani setom zakona u obrazovanju i propisima kojima se uređuje bezbednost i zdravlje na radu, i bezbednost i zaštita na radu.</p> <p>Pravilnikom o realizaciji praktične nastave i profesionalne prakse takođe definiše obavezu poslodavaca da primenjuje odgovarajuće mere zaštite bezbednosti i zdravlja na radu i bezbednosti i zaštite na radu (članovi 7. i 24.). Organizator praktične nastave i vežbi u saradnji sa poslodavcem, između ostalog procenjuje i uslove bezbednosti i zaštite na radu kod poslodavca za realizaciju praktičnih oblika nastave za određeni obrazovni profil (član 8.).</p>
Nastavak školovanja posle završenog obrazovnog profila u trajanju od četiri godine	<p>Učenici koji završe obrazovni profil u četvorogodišnjem trajanju, imaju pravo na nastavak obrazovanja na visokoškolskim ustanovama u skladu sa zakonima iz oblasti obrazovanja, bez obzira da li su završili dualni ili nedualni obrazovni profil.</p>	
Pravo na polaganje mature	<p>U skladu sa planiranim promenama i uvođenjem državne mature, učenici koji završe trogodišnje srednje stručno obrazovanje, bez obzira da li su završili dualni ili nedualni obrazovni profil, imaju pravo na polaganje stručne mature ili opšte mature, najmanje dve godine nakon završenog srednjeg obrazovanja ukoliko su savladali program za sticanje kompetencija potrebnih prema programu mature.</p> <p>Nakon položene opšte ili stručne mature učenici imaju pravo na visoko obrazovanje u skladu sa propisima (ZSO, član 63a).</p>	
Karijerno vođenje i savetovanje	<p>Pravilnik o karijernom vođenju i savetovanju učenika u dualnom obrazovanju bliže definiše sastav Tima za karijerno vođenje i savetovanje koji obavezno uključuje i poslodavce u svoj rad, kao i uslove rada i set aktivnosti koje su prilagođene potrebama učenika koji su u dualnom obrazovanju.</p> <p>Pravilnikom su propisane obavezne individualne savetodavne aktivnosti Tima za karijerno vođenje i savetovanje za svakog učenika.</p>	<p>Sve srednje škole su u obavezi da imaju Tim za KVİS ali rad ovog tima nije bliže definisan.</p>

2. UČENJE KROZ RAD – GLAVNE ODLIKE DUALNIH OBRAZOVNIH PROFILA

Pre nego što se upoznamo sa preduslovima za formiranje dualnih obrazovnih profila, važno je da su svi akteri, a naročito zaposleni u školama, upoznati sa ključnim karakteristikama dualnih obrazovnih profila.

2.1. UČENJE KROZ RAD

Učenje kroz rad podrazumeva organizovan proces tokom koga učenici u realnom radnom okruženju, kod poslodavca, stiču kompetencije za rad u određenim zanimanjima ili grupi zanimanja.

Obim učenja kroz rad iznosi najmanje 20% a najviše 80% časova od ukupnog broja časova stručnog dela programa (ZDO, član 6).

Kako vam je već poznato, svaki Plan i program nastave i učenja za svaki profil srednjeg stručnog obrazovanja, uključujući i profile dualnog obrazovanja, sastoji se od tri glavna dela: Opšteobrazovni predmeti (A), stručni predmeti (B1) i praktična nastava – stručna praksa (B2). Stručni deo programa (B1 + B2) je kombinacija teorijskih stručnih predmeta i raznorodnih oblika prakse. Odnos opšteobrazovnih predmeta (A) i stručnog dela programa (B1 + B2) je propisan Zakonom o srednjem obrazovanju i vaspitanju i **za trogodišnje obrazovne profile iznosi 30% (A): najmanje 65% (B)**. Što se tiče **četvorogodišnjih obrazovnih profila, taj odnos je 40% (A): najmanje 55% (B)**. To znači da plan i program nastave i učenja za učenike u trogodišnjem stručnom obrazovnom profilu sadrži 30% opšteg obrazovanja (srpski, matematika, istorija, geografija, fizičko vaspitanje itd.) i oko 65% stručnog obrazovanja (stručni predmeti, praktična nastava itd.). Isto tako, plan i program nastave i učenja za učenike u četvorogodišnjem obrazovnom profilu sadrži 40% opšteg obrazovanja i oko 55% stručnog obrazovanja (stručni predmeti, praktična nastava itd.) (ZSO, član 6). **Ovo važi za sve obrazovne profile u srednjem stručnom obrazovanju bez obzira da li se sprovede po dualnom modelu ili ne.**

U jednom broju škola, praktična nastava/profesionalna praksa se izvodi u potpunosti u školskim radionicama i kabinetima, u drugim školama praktična nastava/profesionalna praksa se održava kako u školskim radionicama i kabinetima tako i u kompanijama **a u slučaju dualnog obrazovanja učenje kroz rad se obavezno realizuje u kompanijama, dok se u školi može realizovati najviše 25% časova učenja kroz rad predviđenih Planom i programom nastave i učenja**. Preciznije, u izuzetnim slučajevima, *deo učenja kroz rad može i da se realizuje u školi*, u skladu sa planom i programom nastave i učenja, ako predviđeni plan i program nije moguće, usled nepredviđenih okolnosti, realizovati kod poslodavca u celini, kako je predviđeno. Ali obim učenja kroz rad realizovan u školi **ne sme da pređe 25% ukupnog vremena predviđenog za učenje kroz rad** (ZDO, član 6).

Učenje kroz rad se realizuje u skladu sa školskim kalendarom tokom školske godine, i moguće ga je organizovati u periodu od 6 do 22 časa, najduže šest sati dnevno, odnosno 30 sati nedeljno, u skladu sa Planom i programom nastave i učenja. Pre odlaska na učenje kroz rad u kompaniju, učenici prolaze obuku o bezbednosti i zaštiti na radu.

Pored pomenutog Plana i programe nastave i učenje, za sprovođenje učenja kroz rad je važan i **Plan realizacije učenja kroz rad**. Plan realizacije učenja kroz rad predstavlja dokument koji zajedno kreiraju koordinator učenja kroz rad i instruktor a služi za planiranje učenja kroz rad u kompaniji. On sadrži opis aktivnosti, mesto i dinamiku ostvarivanja učenja kroz rad. Osnov za izradu ovog plana predstavljaju ishodi učenja (šta je ono što učenik treba da zna nakon jedne nastavne jedinice). Primer dela plana realizacije učenja kroz rad za odabrani obrazovni profil se nalazi u Prilogu 3.

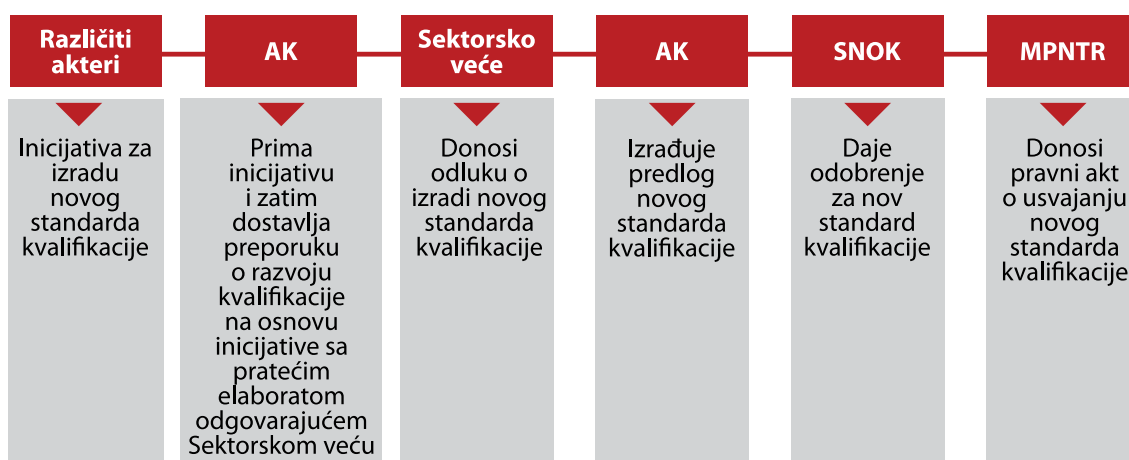
Instruktor je odgovoran da se tokom učenja kroz rad primenjuje Plan realizacije učenja kroz rad koji vodi učenika ka sticanju kompetencija za određeno zanimanje.

2.2. SPROVOĐENJE UČENJA KROZ RAD U SKLADU SA PLANOVIMA I PROGRAMIMA NASTAVE I UČENJA

Plan i program nastave i učenja u sebi sadrži *standard kvalifikacije* kao svoju osnovu, kako za nedualne tako i za dualne obrazovne profile.² **Standard kvalifikacije** predstavlja zvaničan dokument koji je utvrđen na nacionalnom nivou koji sadrži skup podataka o kvalifikaciji sa detaljnim opisom ciljeva i ishoda učenja. Standard kvalifikacije predstavlja osnovu za razvoj plana i programa nastave i učenja kao i podatke o kvalifikaciji na osnovu kojih se vrši određivanje nivoa, njeno razvrstavanje i vrednovanje.³ Standard kvalifikacije je u praksi sačinjen od različitih iskaza koji opisuju znanja, veštine, ponašanja i stavove (jednom rečju – kompetencije) učenika koje treba da stekne nakon završetka određenog nivoa obrazovanja.

Na osnovu standarda kvalifikacija, Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja izrađuje predlog plana i programa nastave i učenja, a zatim se ovaj predlog usvaja od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, uz obavezno prethodno pribavljeno mišljenje Nacionalnog prosvetnog saveta i Saveta za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih.

Slika 2. Institucije koje učestvuju u procesu donošenja novih ili revizije postojećih standarda kvalifikacija

2 Svi izrađeni planovi i programi nastave i učenja (u formi pravilnika) su dostupni na internet stranici Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja kao i na internet stranici Pravno-informacionog sistema RS:

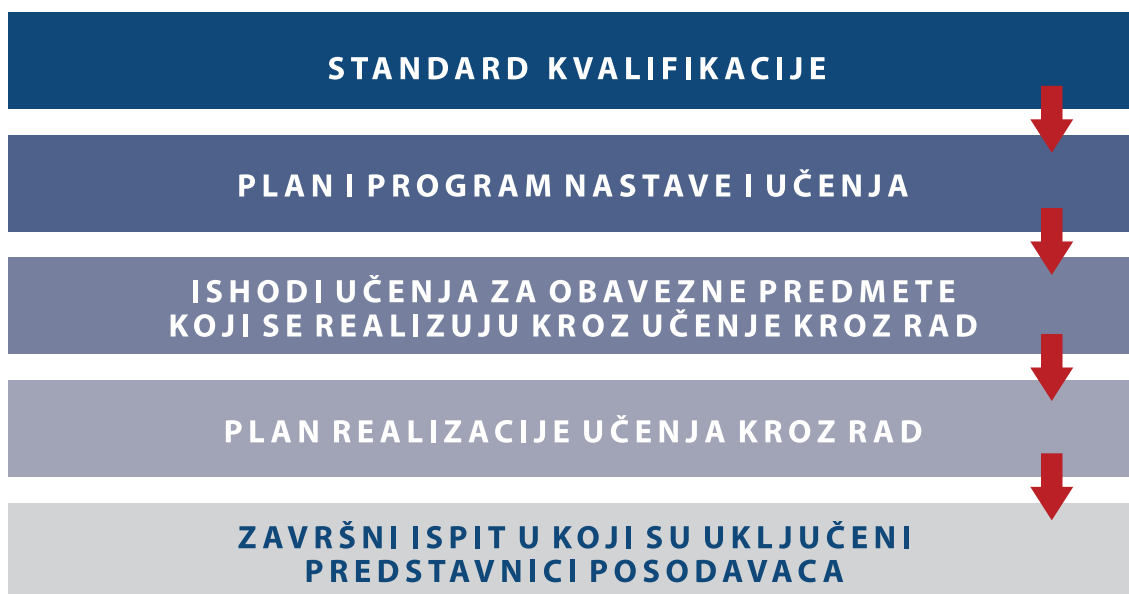
<https://zuov.gov.rs/zakoni-i-pravilnici/#1557128435959-aaba5be0-1eed>

3 Baza postojećih standarda kvalifikacija može se pretraživati po različitim kriterijumima na internet stranici: http://noks.mpn.gov.rs/baza-kvalifikacija_2/

Sam proces formulisanja i izmene standarda kvalifikacija je složen i u taj proces je uključeno više institucija (Slika 2.). Procedure dolaženja do standarda kvalifikacije detaljno su opisane u Zakonu o Nacionalnom okviru kvalifikacija (NOKS).⁴ Osnovna ideja koja leži u pozadini ovog procesa jeste da standardi kvalifikacija budu promenljivi, kako bi se obezbedilo da stalno budu savremeni i u skladu sa potrebama društva i tržišta rada. Standard kvalifikacije i plan i program nastave i učenja inovira se svakih pet godina, odnosno u kraćem roku ako potrebe privrede i tehnološkog razvoja to zahtevaju, kao što to sugeriše ZDO (član 5).

Slika 3. Standard kvalifikacije kao osnova za izradu plana i programa nastave i učenja

Deskriptori opisuju standard kvalifikacije, odnosno opisuju znanja, veštine, ponašanja i stavove, odnosno kompetencije koje učenik treba da usvoji na kraju određenog nivoa obrazovanja. Uopštene deskriptori za trogodišnje i četvorogodišnje srednje stručne profile su prikazani u Tabeli 3.

Ovi uopštene deskriptori predstavljaju smernicu za izradu posebnih deskriptora za svaki stručni obrazovni profil, koji opisuju standard kvalifikacije datog srednjeg stručnog obrazovnog profila. Oni predstavljaju vrlo konkretne iskaze o tome šta učenik koji je savladao dati program može da uradi na kraju određenog nivoa obrazovanja, pri čemu iskazi treba da budu tako formulisani da budu lako proverljivi, kako bi se obezbedilo adekvatno ocenjivanje i pružile osnove za izradu završnog i maturalnog ispita na kraju srednjeg stručnog obrazovanja.

4 *Zakon o Nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije* („Službeni glasnik RS“, br. 27/2018 i 6/2020). Celokupan tekst zakona se može pronaći na sledećem linku:
<http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/27/1/reg>

Tabela 3. Deskriptori za izradu standarda kvalifikacija za trogodišnje i četvorogodišnje srednje stručne profile

Nivo	Znanje	Veštine	Sposobnosti i stavovi
Trogodišnji profili	Poseduje opšta i stručna znanja o činjenicama, osnovnim principima i procesima potrebnim za rad i/ili učenje	Primenjuje veštine potrebne za obavljanje srednje složenih, raznovrsnih, povremeno nestandardnih operativnih poslova; Prikuplja i vrši izbor relevantnih informacija; Rukuje specijalizovanom opremom, mašinama i postrojenjima koristeći različite materijale	Obavlja poslove samostalno u skladu sa tehničko-tehnoološkim procedurama; Organizuje sopstveni rad i/ili rad drugih; odgovoran je za primenu procedura i sredstava sopstvenog rada; Preduzimljiv je u radu
Četvorogodišnji profili	Poseduje sistematizovana i celovita znanja potrebna za rad i/ili učenje	Primenjuje veštine potrebne za obavljanje složenih, raznovrsnih, učestalo nestandardnih poslova koristeći različite metode i tehnike; Vršiti kritički odabir relevantnih informacija prikupljenih iz različitih izvora radi primene u radu ili učenju; Rukuje različitom opremom, mašinama i postrojenjima koristeći različite materijale	Obavlja poslove samostalno uz povremene konsultacije; Organizuje i kontroliše sopstveni rad i/ili rad manje grupe; Uočava probleme i učestvuje u njihovom rešavanju; Odgovoran je za izbor postupaka i sredstava za sopstveni rad i/ili rad drugih

(Izvor: Zakon o Nacionalnom okviru kvalifikacija, „Službeni glasnik RS”, br. 27/2018, i 6/2020, Prilog 1.)

Za različite nivoe i podnivoe izrađeni su deskriptori neophodni za obavljanje posla ili dalje učenje (npr. deskriptori za kraj osnovne škole). Standardi kvalifikacija se zatim razvrstavaju po nivoima na osnovu složenosti ishoda učenja koji zapravo predstavljaju različite nivoe obrazovanja.

2.3. PLAN REALIZACIJE UČENJA KROZ RAD

Plan i program nastave i učenja, pored standarda kvalifikacije, koji predstavlja njegovu osnovu, sadrži obavezne opšteobrazovne, obavezne stručne i izborne predmete. *U okviru obaveznih stručnih predmeta nalaze se i predmeti koji se realizuju kao učenje kroz rad* (ZDO, član 5). **Ishodi učenja za ove predmete predstavljaju osnovu za izradu plana realizacije učenja kroz rad** i deo su školskog programa.

Plan realizacije učenja kroz rad je dokument koji sadrži opis aktivnosti, mesto i dinamiku realizacije učenja kroz rad. Ovaj plan zajedno kreiraju škola i poslodavci, odnosno koordinator učenja kroz rad i instruktor, a služi za planiranje učenja kroz rad u kompaniji. Plan realizacije čini sastavni deo ugovora između poslodavca i škole i između poslodavca i roditelja/učenika i sastavni je deo godišnjeg plana rada škole.

Primer dela plana realizacije učenja kroz rad za odabrani obrazovni profil se nalazi u Prilogu 3.

Instruktor je odgovoran da se tokom učenja kroz rad primenjuje Plan realizacije učenja kroz rad koji vodi učenika ka sticanju kompetencija za određeno zanimanje.

3. PREDUSLOVI ZA SPROVOĐENJE DUALNOG OBRAZOVANJA

Da bi dualno obrazovanje uspešno funkcionisalo, jedan od najvažnijih koraka jeste uspostavljanje saradnje srednje stručne škole i kompanije koja je spremna da ispuni ili je ispunila sve potrebne uslove da učestvuje u procesu dualnog obrazovanja i obezbedi učenicima mogućnost da uče kroz rad. Kompanije prolaze proces akreditacije za učestvovanje u dualnom obrazovanju kojim rukovodi PKS.

U ovom poglavlju su detaljno prikazani svi uslovi neophodni za pokretanje inicijative za uvođenje dualnog obrazovnog profila i njegovo funkcionisanje u skladu sa zakonom, kroz prizmu škole. Sprovođenje dualnog obrazovanja se bazira na sinergiji napora učenika (roditelja), srednje stručne škole i kompanije, pri čemu svako mora da ispunjava zakonom propisane uslove dualnog obrazovanja.

3.1. POŠTOVANJE KLJUČNIH PRINCIPA U SPROVOĐENJU DUALNOG OBRAZOVANJA

Kako bi dualno obrazovanje bilo uspešno sprovedeno, važno je da se i škole i kompanije drže nekoliko važnih opštih principa. U samom ugovoru i planu realizacije učenja kroz rad treba da bude ustanovljena jasna podela obaveza i odgovornosti između škole i kompanije (ZDO, čl. 14–19). Sam proces dualnog obrazovanja treba da bude dovoljno otvoren i da u njega uključi sve zainteresovane predstavnike različitih grupa iz lokalne zajednice. Odnosi između učenika, škole i kompanije moraju biti jasno formalizovani kroz pravni odnos, odnosno ugovor (ZDO, čl. 21–26). Dostojanstvo i ličnost učenika se moraju poštovati u svakom trenutku, dok i škola i kompanija moraju biti maksimalno posvećeni u tome da povećaju učenikove šanse za zapošljavanje i da mu pomognu, u što većoj meri, da razvije veštine da upravlja svojom karijerom i da donosi odluke koje su mu od najvećeg interesa.

3.2. FORMIRANJE ODELJENJA U DUALNOM OBRAZOVANJU

Kako bi dualni obrazovni profil, odnosno odeljenje u dualnom obrazovanju, bio odobren od strane MPNTR-a, neophodno je da postoji izjava poslodavca o nameri uključivanja u dualno obrazovanje, kojom poslodavac izražava spremnost da za određeni dualni obrazovni profil primi kod sebe na učenje kroz rad učenike koje je škola predvidela da upiše u dualni obrazovni profil.

Ono što je ključna preporuka školama jeste da pre početka planiranja upisne politike i procesa prijavljivanja dualnog obrazovnog profila, kontaktiraju Regionalnu Privrednu komoru (RPK) i/ili Privrednu komoru Srbije (PKS) koje raspolažu podacima o zainteresovanim i akreditovanim kompanijama za dualno obrazovanje i njihovim potrebama za učenicima

određenih obrazovnih profila i kapacitetima za uključivanje učenika u proces učenja kroz rad (ZDO, član 12). Poslodavci **izjavu o spremnosti da se uključe u dualno obrazovanje** treba da dostave PKS najkasnije do 30. novembra kalendarske godine koja prethodi školskoj godini u kojoj otpočinje realizacija obrazovnog profila u dualnom obrazovanju.

Na bazi prikupljenih Izjava o spremnosti da se uključe u dualno obrazovanje, PKS formira **Plan za uključivanje poslodavaca u dualno obrazovanje** i dostavlja ga MPNTR na osnovu koga se donosi odluka o strukturi upisa u srednje škole za dualni model obrazovanja – broju učenika i odeljenja za svaku opštinu i grad na teritoriji Republike Srbije za narednu školsku godinu. Prilikom formiranja Predloga, PKS vodi računa o određenim procedurama formiranja odeljenja propisanih od strane MPNTR.

Zakon o dualnom obrazovanju propisuje da se struktura upisa učenika u srednje stručne škole po područjima rada za obrazovne profile u dualnom obrazovanju utvrđuje u skladu sa potrebama privrede i mogućnostima daljeg školovanja budućih učenika.

Smernice MPNTR-a za konačnu izradu plana upisa učenika u dualne obrazovne profile koje se šalju školskim uprava se obično oslanjaju na sledeće kriterijume:

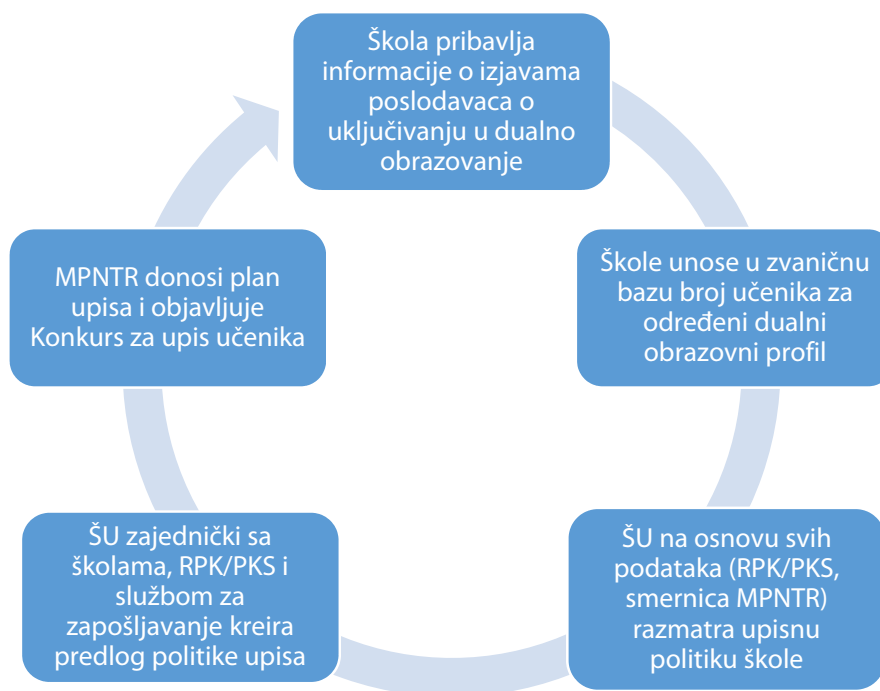
- Kapaciteti škola i broj učenika koje škola želi i može da upiše,
- Potreba za određenim zanimanjima i kapaciteti kompanija (podaci kojima raspolaže RPK),
- Analiza upisa iz prethodnih školskih godina (broj odeljenja obično ne treba povećavati u odnosu na prethodnu školsku godinu),
- Broj planiranih mesta za učenike treba približno da odgovara broju učenika koji u toj lokalnoj samoupravi završavaju osnovnu školu,
- Strateške odluke i procena MPNTR-a o daljem razvoju obrazovanja i potreba privrede i društva

Nakon što su pribavljene izjave poslodavaca o uključivanju u dualno obrazovanje i škola ima uvid u potrebe privrede, srednje stručne škole koje žele da pokrenu ili održe određeni dualni obrazovni profil mogu da pristupe elektronskoj bazi „Dositej” i u nju unesu predloženi broj učenika po područjima rada i obrazovnim profilima koje planiraju da upišu.

Kako je pomenuto, obaveza školske uprave (ZDO, član 7) jeste da izradi predlog plana upisa učenika u srednje škole, uključujući i u dualne obrazovne profile, na nivou lokalne samouprave, a u izradu predloga plana upisa su uključeni i poslodavci, Privredna komora Srbije, organizacija nadležna za poslove zapošljavanja u lokalnoj samoupravi itd.

Ceo proces se nastavlja tako što MPNTR šalje školskim upravama smernice za planiranje upisa. Ovo je dokument u kome se preciziraju željeni trendovi upisa, ali i glavni kriterijumi za izradu plana upisa, koji su promenljivi i zavise od procenjenih potreba privrede i društva u celini. Jedna od smernica MPNTR-a jeste da ŠU treba da organizuju sastanke sa direktorima škola, predstavnicima kompanija i službama za zapošljavanje kako bi se došlo do plana upisa koji odgovara potrebama privrede i društva. Plan upisa treba posebno da vodi računa o učenicima iz osetljivih grupa i o učenicima sa smetnjama u razvoju, i to tako što će obezbediti uslove za uključivanje učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom i učenika iz osetljivih grupa (ZDO, član 7).

Slika 4. Proces izrade plana upisa učenika u dualne obrazovne profile

ŠU onda verifikuje ili predloži promene o broju učenika po određenim obrazovnim profilima i šalje svoju dopunu u bazu „Dositej“. MPNTR na kraju procesa donosi konačnu odluku o uspostavljanju određenog dualnog obrazovnog profila.

Na ovaj način, kroz višefaznu i kompleksnu proceduru u kojoj učestvuje više aktera, obrazovni sistem nastoji da upisnu politiku u srednjim školama (što uključuje i dualne obrazovne profile) u što većoj meri prilagodi anticipiranim potrebama društva, privrede i kompanija, imajući pre svega na umu opštu dobrobit i funkcionalnost.

Bitno je naglasiti da sve kompanije koje žele da se uključe u dualno obrazovanje moraju da prođu kroz proces akreditacije koji vodi Privredna komora Srbije (PKS) (ZDO, član 12).

3.3. USLOVI KOJE POSLODAVAC MORA DA ISPUNI ZA UČEŠĆE U DUALNOM OBRAZOVANJU – AKREDITACIJA KOMPANIJA

Akreditaciju, odnosno proveru ispunjenosti uslova za izvođenje učenja kroz rad sprovodi komisija osnovana od strane Privredne komore Srbije (ZDO, član 12). Tek po ispunjenju ovih uslova i pribavljenoj Potvrdi o ispunjenosti uslova za izvođenje učenja kroz rad, kompanija može da se uključi u dualno obrazovanje (kompanija se smatra akreditovanom za izvođenje učenja kroz rad).

Ovu komisiju čine tri člana. Član koga predlaže MPNTR iz reda prosvetnih savetnika, spoljnih saradnika, prosvetnih inspektora, nastavnika, zatim inspektor rada i predstavnik PKS. Kompanije koje su prošle proces akreditacije dobijaju potvrdu o tome da ispunjavaju uslove za izvođenje učenja kroz rad. PKS vodi evidenciju i ažurira registar poslodavaca za koje je utvrđeno da ispunjavaju uslove za izvođenje učenja kroz rad i tako pomažu školama na lokalnu u planiranju broja učenika koji može da upiše određeni dualni obrazovni profil. Registar poslodavaca za koje je utvrđeno da ispunjavaju uslove za izvođenje učenja kroz rad je dostupan na sledećem linku: <https://dualnoobrazovanje.rs/registri/>

Prvi i najvažniji uslov da bi neka kompanija primila učenike kod sebe za učenje kroz rad jeste da obavlja delatnost koja omogućava realizaciju sadržaja određenih planom i programom nastave i učenja. Drugo, neophodno je da kompanija raspolaže adekvatnim prostorom, opremom i sredstvima (u skladu sa pravilnikom za dati obrazovni profil). Treće, nužno je da kompanija raspolaže neophodnim brojem licenciranih instruktora u skladu sa planom i programom nastave i učenja. Pored ovih uslova, kompanija takođe mora da ispunjava mere bezbednosti i zdravlja na radu u skladu sa zakonom, da nije u stečajnom postupku ili u postupku likvidacije kao i da poslodavac nije pravosnažno osuđivan za kaznena dela koja su propisana zakonom kojim se uređuje sprečavanje zlostavljanja na radu (podrobnije u uslovima koje poslodavci treba da ispune videti ZDO, član 11).

3.4. REGULISANJE ODNOSA IZMEĐU ŠKOLE I KOMPANIJE

Ugovor o dualnom obrazovanju sklapaju škola i poslodavac, na tri ili četiri godine, u zavisnosti od trajanja dualnog obrazovnog profila (ZDO, član 14).

Važno naglasiti da škola može zaključiti ugovor o dualnom obrazovanju sa jednom ili više kompanija, odnosno poslodavaca, za realizaciju učenja kroz rad. Jedan od razloga za zaključivanje ugovora o dualnom obrazovanju sa više kompanija:

- ▶ Jedan poslodavac nije u mogućnosti da ispuni sve jedinice predviđene planom i programom nastave i učenja pa je neophodno da se uključi još jedan ili više poslodavaca koji će realizovati preostale jedinice nastavnog plana i programa.

Tako sam proces učenja kroz rad ne mora biti organizovan isključivo kod jednog poslodavca, već kod više njih, a sve u cilju primene i u skladu sa Planom i programom nastave i učenja. *Najpoželjniji izbor jeste da učenik bude smešten u samo jednu kompaniju*, ali ako jedna kompanija ne može da pokrije propisani obim učenja kroz rad, moguće je da se norma dopuni kroz učenje kroz rad u drugoj kompaniji, u skladu sa Planom realizacije učenja kroz rad ili u školskoj učionici/radionici u obimu od maksimalno 25% časova učenja kroz rad.

Ugovor mora da sadrži naziv, sedište i matični broj poslodavca kao i registarski broj Potvrde o ispunjenosti uslova za izvođenje učenja kroz rad koju izdaje PKS, naziv i sedište škole, obrazovni profil koji je predmet ugovora i navedene obaveze poslodavca da izvodi učenje kroz rad o sopstvenom trošku zajedno sa ostalim obavezama poslodavaca u vezi realizacije učenja kroz rad. Ugovor takođe mora sadržati i obaveze škole u vezi sa realizacijom učenja kroz rad, plan i program realizacije učenja kroz rad, zajedno sa mestom i vremenskim rasporedom realizacije učenja kroz rad. Ugovor mora sadržati jasno naveden maksimalan broj učenika koje škola može uputiti na učenje kroz rad kao i broj licenciranih instruktora koje poslodavac obezbeđuje za te potrebe. Na kraju ugovora treba da stoji naznačen period trajanja ugovora, razlozi za prestanak važenja i za raskid ugovora, način rešavanja eventualnih sporova, kao i datum i potpisi ugovornih strana (ZDO, član 15).

Škola može da zaključi ovakav ugovor sa više poslodavaca koji imaju Potvrdu o ispunjenosti uslova za izvođenje učenja kroz rad, a isto se odnosi i na poslodavca – i on može zaključiti ovakav ugovor sa više škola. Škola ima obavezu da o zaključenju svakog ugovora obavesti MPNTR u roku od 8 dana od zaključivanja ugovora, a u roku od 15 dana od zaključenja ugovora škola mora (kao i PKS) da objavi na svojoj zvaničnoj internet stranici osnovne informacije o planu i programu nastave i učenja i druge informacije⁵ od značaja za izvođenje učenja kroz rad (ZDO, čl. 16 i 17).

ZDO precizno propisuje i razloge za raskid ugovora, kao i posledice raskida ugovora (ZDO, čl. 18–20). Tako na primer, poslodavci imaju pravo da raskinu ugovor ako se škola ne pridržava onoga na šta se obavezala ugovorom o dualnom obrazovanju, ukoliko

.....

5 Iako nisu zakonom propisane, ove informacije mogu da sadrže raspored, aktivnosti u kompanijama, načine praćenja kvaliteta učenja kroz rad i slično.

škola prestane da ispunjava propisane uslove za obrazovni profil u kome poslodavac realizuje učenje kroz rad, ako nastupe nepredviđene tehnološke, ekonomske ili organizacione promene kod poslodavca koje sprečavaju i otežavaju obavljanje delatnosti itd. S druge strane, škola raskida ugovor o dualnom obrazovanju sa kompanijom ukoliko kompanija iz bilo kog razloga prestane da ispunjava uslove za izvođenje učenja kroz rad (ukoliko je doneto rešenje o prestanku ispunjenosti uslova za izvođenje učenja kroz rad), zatim ukoliko kompanija ne ispunjava obaveze predviđene ugovorom o dualnom obrazovanju, ukoliko kompanija na bilo koji način naruši prava učenika, ili ako ne ispuni odgovarajuću zaštitu na radu ili se tokom učenja kroz rad primeti da postoji diskriminacija učenika ili fizičko, psihičko, socijalno, seksualno, digitalno i svako drugo nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje učenika. **Ukoliko do raskida ugovora dođe, škola je dužna da bez odlaganja obavesti MPNTR o raskidu ugovora i razlozima za raskid u roku od osam dana od dana raskida ugovora.** U zavisnosti od razloga koji su doveli do raskida ugovora, posledice su drugačije, ali u svakom slučaju škola i/ili MPNTR su dužni da obezbede nastavak obrazovanja učenicima koji raskidom ugovora mogu biti pogođeni.

Ukoliko dođe do raskida ugovora o dualnom obrazovanju, učenje kroz rad organizuje škola uz podršku MPNTR, LS i PKS kod drugog poslodavca sa kojim škola ima zaključen ugovor o dualnom obrazovanju. Ukoliko nije moguće organizovati učenje kod drugog poslodavca (npr. ne postoji drugi poslodavac ili poslodavac sa kojim je zaključen ugovor o dualnom obrazovanju nema kapaciteta da primi učenike) škola obezbeđuje učeniku uslove da završi započeto školovanje u skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju i vaspitanju (ZDO, član 20).

3.5. ULOGE KOORDINATORA UČENJA KROZ RAD I INSTRUKTORA

Koordinator učenja kroz rad je nastavnik praktične nastave u srednjoj stručnoj školi koji u saradnji sa instruktorom planira, prati, realizuje i vrednuje ostvarivanje učenja kroz rad kod poslodavca (ZDO, član 2.). Ovo podrazumeva da koordinator učenja kroz rad treba da ostvari uspešnu saradnju sa instruktorom iz kompanije i da zajednički implementiraju, upravljaju i kontrolišu proces učenja kroz rad u kompaniji. Koordinator i instruktor sarađuju u procesu ocenjivanja učenja kroz rad učenika (ZDO, član 29.). Koordinator u saradnji sa instruktorom kontinuirano prati napredovanje učenika kroz proces učenja kroz rad i vodi računa da je taj napredak usklađen sa sticanjem kompetencija koje su propisane standardom kvalifikacije (ZDO, član 31).

Instruktor je osoba koja je zaposlena u kompaniji i koja neposredno obezbeđuje da se tokom učenja realizuju sadržaji propisani planom i programom nastave i učenja. Kompanija je obavezna da obezbedi dovoljan broj licenciranih instruktora kako bi se učenje kroz rad uspešno odvijalo, a broj instruktora u kompaniji čini sastavni deo ugovora između škole i kompanije. Sam broj učenika sa kojima instruktor realizuje učenje kroz rad određen je planom i programom nastave i učenja (ZDO, član 29).

Instruktori takođe moraju steći licencu prolazeći kroz obuku koju realizuje PKS i polažući ispit za instruktora. Postoji niz uslova koje osoba iz kompanije mora da zadovolji da bi postala instruktor – na primer, mora biti u radnom odnosu u kompaniji ili samostalno obavljati delatnost, instruktor može biti i drugo lice koje angažuje poslodavac u skladu sa zakonom kojim se uređuje rad, mora imati najmanje isti nivo obrazovanja za koji se učenik školuje i mora imati radno iskustvo za odgovarajuće zanimanje (najmanje tri godine) za koje se učenik školuje u sklopu dualnog obrazovnog profila. Ukoliko se plan i program nastave i učenja realizuje na jeziku nacionalne manjine, instruktor mora poznavati jezik nacionalne manjine.

Koordinator učenja kroz rad i instruktor su takođe obavezni i odgovorni da vode računa o bezbednosti i zdravlju na radu u skladu sa različitim propisima kao što su Zakon o

bezbednosti i zdravlju na radu⁶, Uredba o utvrđivanju opasnog rada za decu (pri čemu se pod decom podrazumevaju sva lica do navršanih 18 godina, član 2. Uredbe)⁷ i Uputstvo MPNTR-a školama o očuvanju bezbednosti i zdravlja dece⁸.

3.6. FORMIRANJE TIMA ZA KARIJERNO VOĐENJE I SAVETOVANJE

Srednja stručna škola, odnosno direktor, treba da formira Tim za karijerno vođenje i savetovanje (KViS) (Pravilnik o bližim uslovima, načinu rada, aktivnostima i sastavu Tima za karijerno vođenje i savetovanje u srednjoj školi koja realizuje obrazovne profile u dualnom obrazovanju, član 3, „Službeni glasnik RS”, br. 2/2019), u čiji sastav treba da uđu predstavnici zaposlenih u školi i predstavnici strukovnih udruženja, jedinice lokalne samouprave i poslodavaca, pri čemu sastancima mogu prisustvovati roditelji i predstavnici učeničkog parlamenta.

Koordinator ovog tima treba da bude osoba zaposlena u školi, dok članovi tima iz škole treba da budu stručni saradnici, nastavnici stručnih predmeta iz područja rada obrazovnog profila u dualnom obrazovanju kao i koordinator učenja kroz rad i drugi nastavnici. Opširnije o sastavu i radu Tima za karijerno vođenje i savetovanje u Poglavlju 4.1.

3.7. IZRADA PLANA REALIZACIJE UČENJA KROZ RAD

Kao što je već rečeno, Plan realizacije učenja kroz rad zasniva se na planu i programu nastave i učenja, odnosno, na ishodima koje plan i program nastave i učenja propisuje za obavezne stručne predmete koji se realizuju kroz učenje kroz rad. Plan realizacije učenja kroz rad treba sadržati opis aktivnosti, mesto i dinamiku ostvarivanja učenja kroz rad i donosi se u saradnji škole i poslodavca (ZDO, član 2). On mora da čini sastavni deo ugovora između škole i kompanije i između učenika (roditelja) i kompanije (ZDO, član 22). Ovaj dokument je od izuzetne važnosti i on treba da odredi uvid u to na koji način i koje stručne kompetencije će učenik razvijati u procesu učenja kroz rad, pri čemu treba uzeti i vremensku dimenziju učenja kroz rad. Primer dela plana realizacije učenja kroz rad za odabrani obrazovni profil se nalazi u Prilogu 3.

3.8. UČENICI IZ OSETLJIVIH GRUPA

Škola treba posebnu pažnju da obrati na učenike iz osetljivih grupa i da obezbedi jednake uslove za sve učenike, uključujući pristup kvalitetnom dualnom obrazovanju. Ovo podrazumeva da svim učenicima koji upišu dualni obrazovni profil, prema Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (član 7, stav 1) i prema Ustavu RS (čl. 48. i 71), treba obezbediti jednake mogućnosti za učenje i pristup kompanijama, bez ikakve diskriminacije s obzirom na pol, rasnu, nacionalnu, kulturnu, etničku i versku pripadnost, jezik, seksualnu orijentaciju, mesto boravka, materijalno stanje, invaliditet ili druga lična svojstva. Ovo podrazumeva i informisanje učenika o daljim šansama za celoživotno učenje, odnosno usmeravanje ka šansama za dalji razvoj u svim oblastima života i rada, kao i informisanje o prohodnosti ka višim nivoima obrazovanja i ka različitim područjima rada u okviru istog nivoa obrazovanja.

6 *Zakon o zdravlju i bezbednosti na radu* („Službeni glasnik RS”, br. 113/2017) može se pronaći na sledećem linku: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_bezbednosti_i_zdravlju_na_radu.html

7 *Uredba o utvrđivanju opasnog rada za decu* („Službeni glasnik RS”, br. 53/2017) može se pronaći na sledećem linku: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/ured-ba/2017/53/2/reg>.

8 <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2017/12/uputstvo.pdf>

3.9. INFORMISANJE UČENIKA

Da bi dualni obrazovni profil postao aktivan, neophodno je da postoje zainteresovani učenici koji žele da ga upišu. Dualno obrazovanje je samo po sebi privlačno za određeni broj učenika koji žele da što pre počnu da rade, ali je važno informisati ih o karakteristikama dualnih obrazovnih profila, o kompanijama sa kojima je škola sklopila saradnju, kao i o njihovim pravima (npr. pravo na novčanu naknadu za učenje kroz rad), ali i o obavezama. Poželjno je da škola razvije strategiju kako će informisati potencijalno zainteresovane roditelje i učenike o dualnim obrazovnim profilima. MPNTR takođe putem objavljivanja Konkursa za upis učenika u srednju školu obaveštava roditelje i učenike o dostupnim dualnim obrazovnim profilima (član 26a. Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju⁹).

.....
9 Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju („Službeni glasnik RS“, br.27/2018 i 6/2020). Celokupni tekst zakona je dostupan na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_srednjem_obrazovanju_i_vaspitanju.html.

4. OBEZBEĐIVANJE KVALITETNOG UČENJA KROZ RAD ZA SVE UČENIKE UPISANE U DUALNE OBRAZOVNE PROFILE

Obezbeđivanje kvalitetnog učenja kroz rad pre svega zavisi od potpunog ispunjavanja svih prethodno navedenih preduslova za sprovođenje dualnog obrazovanja, odnosno mora da se osloni na ispunjene preduslove.

Da bi se sam proces učenja kroz rad odvijao na poželjan i kvalitetan način, neophodno je na propisan način rasporediti učenike po kompanijama, zatim pratiti, zajedno sa instruktorom, sam proces učenja kroz rad i konstantno raditi na karijernom vođenju i savetovanju učenika i praćenju njihovog karijernog razvoja kao i da se ugovori između škole i poslodavaca i između roditelja učenika i poslodavaca sklapaju u skladu sa Zakonom o dualnom obrazovanju, a zatim i primenjuju itd.

Osim Zakonom o dualnom obrazovanju, ove oblasti su regulisane i *Pravilnikom o načinu raspoređivanja učenika za učenje kroz rad*¹⁰ i *Pravilnikom o bližim uslovima, načinu rada, aktivnostima i sastavu Tima za karijerno vođenje i savetovanje u srednjoj školi koja realizuje obrazovne profile u dualnom obrazovanju*¹¹. U narednim poglavljima su prikazane ključne stavke iz ova dva pravilnika koje nastoje da obezbede kvalitetno učenje kroz rad učenika u dualnim obrazovnim profilima. Pored toga, prikazan je i način regulisanja odnosa između učenika (roditelja) i poslodavaca.

4.1. ULOGE I ODGOVORNOSTI TIMA ZA KARIJERNO VOĐENJE I SAVETOVANJE

Na osnovu Zakona o dualnom obrazovanju je donet *Pravilnik o bližim uslovima, načinu rada, aktivnostima i sastavu tima za karijerno vođenje i savetovanje u srednjoj školi koja realizuje obrazovne profile u dualnom obrazovanju*.¹² Taj pravilnik propisuje da direktor škole

10 *Pravilnik o načinu raspoređivanja učenika za učenje kroz rad*, („Službeni glasnik RS“, br. 102/2018). Celokupan tekst pravilnika se može pronaći na sledećem linku: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-dualnom-obrazovanju.html>.

11 *Pravilnik o bližim uslovima, načinu rada, aktivnostima i sastavu Tima za karijerno vođenje i savetovanje u srednjoj školi koja realizuje obrazovne profile u dualnom obrazovanju* („Službeni glasnik RS“, br. 2/2019). Može se pronaći na sledećem linku: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2019/2/3/reg>.

12 *Pravilnik o bližim uslovima, načinu rada, aktivnostima i sastavu tima za karijerno vođenje i savetovanje u srednjoj školi koja realizuje obrazovne profile u dualnom obrazovanju* („Službeni glasnik RS“, br. 2/19). Može se pronaći na sledećem linku: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2019/2/3/reg>

obrazuje ovaj tim koji najčešće čine nastavnici (nastavnici stručnih predmeta iz područja rada obrazovnog profila u dualnom obrazovanju, kao i drugi nastavnici), koordinator učenja kroz rad i stručni saradnici škole (najčešće psiholog ili pedagog) iz reda zaposlenih u školi, kao i predstavnici strukovnih udruženja, jedinice lokalne samouprave i poslodavaca, pri čemu sastancima mogu prisustvovati roditelji i predstavnici učeničkog parlamenta.

Iz reda predstavnika škole je i koordinator Tima za KViS. Najpoželjnije je da predstavnici poslodavaca budu iz kompanija u kojima se realizuje učenje kroz rad, ali to mogu biti i predstavnici drugih kompanija ili udruženja poslodavaca, ako postoji procena da to može da unapredi proces karijernog vođenja i savetovanja učenika. Takođe, u radu ovog tima mogu da učestvuju i predstavnici Nacionalne službe za zapošljavanje, lokalnih kancelarija za mlade, omladinskih organizacija i organizacija civilnog društva koje se bave karijernim vođenjem i savetovanjem kao i predstavnici visokoškolskih ustanova.

Ovaj tim ima više nadležnosti – pored podsticanja i praćenja karijere učenika, tim saraduje i sa osnovnim školama u planiranju upisa učenika i ima veoma važnu ulogu u uparivanju učenika koji upišu dualni obrazovni profil i kompanija, o čemu će kasnije biti reči.

Tim za KViS treba da izradi godišnji plan rada (koji je sastavni deo Godišnjeg plana škole) koji sadrži aktivnosti koje će se sprovoditi, kao i ciljeve i ishode tih aktivnosti, ciljne grupe i nosioce (realizatore) aktivnosti, resurse i načine praćenja aktivnosti, kao i plan samovrednovanja. Ovakav način planiranja treba da unapredi proces učenja kroz rad učenika u kompanijama.

Način rada Tima za KViS se odvija u formi sastanaka (najmanje jednom u polugodištu), a koordinator tima saziva i predsedava sastancima i vodi evidenciju o održanim sastancima. Odluke se donose većinom glasova uz obavezno prisustvo predstavnika škole. Na sastancima se određuju zadaci koje koordinator tima delegira članovima Tima u skladu sa njihovim kompetencijama. Tim za KViS ima zadatak da sprovodi i savetodavne aktivnosti sa svakim učenikom škole koji je upisan u dualni obrazovni profil najmanje u trajanju od jednog sata u toku školske godine.

4.1.1. Karijerno vođenje i savetovanje učenika

Karijerno vođenje i savetovanje (KViS) predstavlja niz aktivnosti koje su usmerene na podršku pojedincu bilo kog uzrasta u vezi sa njegovom karijerom i podrazumeva:

- ▶ identifikovanje kompetencija i interesovanja učenika,
- ▶ donošenje odluka koje se tiču obrazovanja, profesije, daljeg usavršavanja,
- ▶ podršku pri upravljanju svojim odlukama u oblasti učenja, rada i drugih oblasti u kojima mogu da se steknu i primene sposobnosti i kompetencije.

Karijernom vođenju i savetovanju se posvećuje posebna pažnja u okviru dualnog obrazovanja jer učenici u dualnom obrazovanju obavezno dolaze u kontakt sa realnim radnim okruženjem. To ne isključuje mogućnost da se učenici koji nisu u dualnom obrazovanju sretnu sa realnim radnim okruženjem ukoliko je škola ostvarila saradnju sa kompanijom, ali za učenike u dualnom obrazovanju je to pravilo. Iako se učenici rano opredeljuju za svoje buduće zanimanje i iako je jedan od ciljeva dualnog obrazovanja da učenici budu spremniji i sa većom šansom za zaposlenje, to ne znači da ne postoji druga mogućnost. Naprotiv, učenici u dualnom obrazovanju takođe mogu da promene svoja interesovanja, da otkriju da su uspešni i u drugim oblastima osim one za koje se školuju i da odluče da nastave školovanje u okviru visokog obrazovanja posle završetka srednje škole.

Škola treba da podstiče i prati karijerni razvoj učenika, u cilju jačanja veština upravljanja karijerom i donošenja promišljenih i odgovornih odluka o profesionalnoj budućnosti učenika. To čini tako što formira Tim za karijerno vođenje i savetovanje koji se bavi pitanjima karijernog razvoja učenika. Ključni oslonac u ovim aktivnostima predstavljaju Standardi usluga karijernog vođenja i savetovanja¹³.

13 Zakonski osnov za ove standarde se nalazi u Zakonu o nacionalnom okviru kvalifikacija („Službeni glasnik RS“, br. 27/2018 i 6/2020), a sami standardi su deo Pravidnika o standardima usluga karijernog vođenja i savetovanja („Službeni glasnik RS“, br. 43/2019) koji je dostupan na sledećem linku: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/reg/viewAct/828f5355-f5dc-42dd-a088-f0fb4ff84b79>

Standardi usluga karijernog vođenja i savetovanja obuhvataju četiri oblasti standarda:

- Standardi veština upravljanja karijerom
- Standardi kompetencija karijernih praktičara
- Organizacioni standardi programa i usluga karijernog vođenja
- Standardi programa karijernog vođenja

Za svaku oblast standarda, navedene su različite podoblasti, potrebne kompetencije i ishodi koji treba da služe kao smernica u kreiranju aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja od strane Tima za KViS. Standardi usluga karijernog vođenja su osnova i za vrednovanje programa karijernog vođenja koji se odvija u školi. Ostvarenost programa karijernog vođenja i savetovanja na nivou škole se sprovodi na osnovu ostvarenosti ishoda veština upravljanja karijerom (prva podoblast Standarda usluga karijernog vođenja) (član 4. Pravilnika o bližim uslovima, načinu rada, aktivnostima i sastavu Tima za karijerno vođenje i savetovanje u srednjoj školi koja realizuje obrazovne profile u dualnom obrazovanju).

Tim za KViS treba da kontinuirano prati zadovoljstvo i motivaciju učenika i poslodavaca u procesu učenja kroz rad, kako bi mogao da unapredi ovaj proces i podrži i učenike i kompanije u rešavanju potencijalnih izazova i nedoumica u ovom procesu¹⁴. Važan segment u ovom radu jeste kreiranje portfolija za učenike.

Vođenje portfolija podrazumeva da Tim za KViS ima zadatak da osnažuje i podržava učenike da zabeleže svoja iskustva, kao i posebna dostignuća i uspehe u procesu učenja kroz rad kako bi ona mogla da postanu deo učeničkog portfolija. Ovakva iskustva učenika i učenički portfolio treba da posluže Timu za KViS za dalje planiranje razvoja učenika i za postavljanje novih ciljeva u karijernom razvoju učenika. Karijerni portfolio je lični dokument i sadrži zapažanja i dokaze o karijernom razvoju ali i planove i razmišljanja o karijernom razvoju u budućnosti. S obzirom da je ovaj portfolio lični dokument ne postoji definisana forma portfolia – svaki učenik može kreirati i voditi portfolio kako njemu najviše odgovara (npr. u elektronskoj formi, može sadržati fotografije, tabele, grafikone, video materijale itd.). U nastavku su dati predlozi kako može da se kreira portfolio.

Predlog elemenata za učenički portfolio koje je izradila Fondacija Tempus - Euroguidance centar u Srbiji

- Lična zapažanja o karijnim ciljevima i težnjama,
- Rezultati (samo)procene osobina ličnosti, profesionalnih interesovanja, vrednosti i drugih ličnih karakteristika,
- Samostalno sastavljena lista relevantnih resursa za karijerno vođenje i savetovanje (linkovi ka lokalnim organizacijama koje se bave karijnim vođenjem i savetovanjem, onlajn platforme i slično),
- Beleške i lična zapažanja nastala tokom i nakon aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja (individualno savetovanje sa Timom za KViS, radionice, učenje kroz rad, sajmovi obrazovanja itd.),
- Zapažanja o stečenim kompetencijama kao priprema za pisanje kvalitetne biografije kao što su samoprocena znanja i veština stečenih kroz formalno obrazovanje (osnovna i srednja škola), neformalno obrazovanje (obuke, kursevi, seminari) obrazovanje i informalno učenje (tzv. „životna škola“, ono što ne učimo nužno u školi ili na kursovima, a ipak služi sticanju kompetencija), zatim samoprocena stručnih znanja i veština kao i „mekih“ veština stečenih tokom prakse i drugih radnih iskustava, volonterskih aktivnosti i slično,

14 Materijali koji mogu biti od pomoći u ovom procesu i koje Tim za KViS može koristiti mogu se pronaći na internet stranici Beogradske otvorene škole: <http://www.bos.rs/publikacije-karijerno-vodenje-i-savetovanje.html>. Ovi materijali obuhvataju priručnike, smernice, scenarije za radionice, primere dobre prakse i istraživačke izveštaje. Još važnih materijala za karijerno vođenje i savetovanje se može pronaći na adresi Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, kao i druge važne linkove za ovu temu: <http://zuov.gov.rs/karijerno-vodjenje-i-savetovanje/> i na internet stranici Euroguidance <https://euroguidance.rs/resursi/bazaaktivnosti/>

- Informacije o relevantnim obrazovnim i karijernim mogućnostima,
- Karijerni plan koji sadrži ciljeve i korake u njihovom ostvarivanju, vremensku dinamiku, predviđene moguće prepreke na putu ostvarivanja ciljeva i mehanizme za njihovo prevazilaženje.

Kako bi ovaj zadatak uspešno ostvario, Tim za KViS treba da uspostavi saradnju sa drugim timovima u školi, sa RPK, Nacionalnom službom za zapošljavanje, poslodavcima i visokoškolskim ustanovama, kako bi raspolagao adekvatnim informacijama i mogao da što bolje usmeri učenika prema njegovim individualnim potrebama u daljem razvoju. Ove aktivnosti Tim za KViS treba da uvrsti u Školski program i Godišnji plan rada škole, kao aktivnosti koje se odnose na karijerno vođenje i savetovanje.

Pristup i uvid u podatke o ličnosti učenika koje može obrađivati samo škola, imaju isključivo članovi Tima za KViS zaposleni u školi, u skladu sa zakonom koji uređuje osnove sistema obrazovanja i vaspitanja i zakonom koji uređuje srednje obrazovanje i vaspitanje.

Neke od aktivnosti Tima za KViS:¹⁵

- 1) organizuje i sprovodi aktivnosti savetovanja, informisanja i obučavanja za veštine upravljanja karijerom. Detaljnije opisano u tabeli 4,
- 2) učestvuje u procesu raspoređivanja učenika za učenje kroz rad kod poslodavaca. To znači da Tim za KViS organizuje predstavljanje poslodavaca učenicima i njihovim roditeljima, priprema učenike za intervju sa poslodavcima, organizuje intervjue i pravi konačnu listu koji učenik je raspoređen kod kog poslodavca. Ono što je veoma bitno je da Tim za KViS priprema učenika za kontekst u kome će se realizovati učenje kroz rad, odnosno kompaniji, šta učenik može da očekuje i slično,
- 3) kontinuirano prati zadovoljstvo i motivaciju učenika i poslodavaca tokom učenja kroz rad,
- 4) osnažuje i podržava učenika u identifikovanju i dokumentovanju (portfolio) iskustva i koristi od učenja kroz rad kao i posebnih postignuća i uspeha, i podstiče učenika da na osnovu iskustva učenja kroz rad planira i postavlja dalje ciljeve karijernog razvoja,
- 5) ostvaruje saradnju sa drugim timovima u školi, Privrednom komorom Srbije, Nacionalnom službom za zapošljavanje, privrednim subjektima i visokoškolskim ustanovama u procesu planiranja aktivnosti karijernog vođenja i savetovanja i razvija mrežu spoljnih saradnika i organizacija, radi usmeravanja učenika prema individualnim potrebama i u njihovom najboljem interesu (npr. Tim za KViS može organizovati razgovore sa osobama koje su već zaposlene u oblastima za koju se učenik školuje, kako bi se što potpunije informisali o eventualnom budućem zanimanju),
- 6) saraduje sa timom za profesionalnu orijentaciju osnovne škole radi uspostavljanja kontinuiteta pružanja usluga karijernog vođenja i savetovanja i informisanja učenika i njihovih roditelja o mogućnostima školovanja na obrazovnim profilima u dualnom obrazovanju, uslovima i kontekstu u kojem se realizuje učenje kroz rad kod poslodavca itd.

15 Prema Pravilniku o bližim uslovima, načinu rada, aktivnostima i sastavu Tima za karijerno vođenje i savetovanje u srednjoj školi koja realizuje obrazovne profile u dualnom obrazovanju (član 4, „Službeni glasnik RS“, br. 2/2019)

Tabela 4. Aktivnosti savetovanja, informisanja i obučavanja za veštine upravljanja karijerom

Oblast	Aktivnosti	Opis aktivnosti
Savetodavni rad	Procena karakteristika učenika	Karijerni savetnik (psiholog škole ili neka druga osoba koja ima kompetencije karijernog savetnika) koristi različite instrumente za (samo)procenu karakteristika učenika (testovi ličnosti, testovi profesionalne orijentacije itd.), potom tumači rezultate testa i na adekvatan način ih saopštava učeniku.
	Podržavanje učenika u planiranju i postavljanju ciljeva karijernog vođenja i savetovanja	Karijerni savetnik usmerava i podržava korisnika (učenika) u procesu istraživanja sopstvenih karakteristika, motiva i potreba, osnažuje korisnika za preuzimanje odgovornosti za upravljanje sopstvenom karijerom, primenjuje različite metode i tehnike za postavljanje i procenu ciljeva i strategija.
	Pružanje podrške učeniku pri donošenju odluka važnih za karijerni razvoj	Podstiče učenika da razmišlja o kriterijumima, ishodima i rizicima u procesu donošenja odluka. Primenjuje tehnike podrške u prevladavanju stresa i upravljanju prelaznim ili kriznim periodima i neočekivanim promenama.
	Korišćenje različitih izvora informacija o obrazovnim i karijernim mogućnostima	Upoznaje učenike sa različitim izvorima informacija o obrazovnim i karijernim mogućnostima i podstiče ga da ih kritički procenjuje.
Informisanje	Organizovanje i čuvanje informacija o obrazovnim i karijernim mogućnostima	Podstiče učenika da koristi i redovno vodi portfolio.
	Pružanje podrške učenicima pri korišćenju informacija o obrazovnim i karijernim mogućnostima	Karijerni savetnik odgovara na pitanja učenika u vezi sa daljim školovanjem i karijerom i upućuje učenika na relevantne internet stranice ili literaturu u kojoj može potražiti odgovore na svoja pitanja.
Obučavanje za veštine upravljanja karijerom	Sprovođenje programe za razvoj veština upravljanja karijerom	Organizovanje i sprovođenje aktivnosti za učenike u vezi sa efikasnim razvojem veština upravljanja karijerom.

Ono što je takođe novina koju donosi ovaj pravilnik o KViS-u za učenike koji su u dualnom obrazovanju je da Tim za KViS ima obavezu da sprovodi savetodavne aktivnosti sa svakim učenikom u dualnom obrazovanju najmanje u trajanju od jednog sata u toku školske godine. Sve aktivnosti Tima za KViS se realizuje u skladu sa individualnim potrebama svakog učenika.

S obzirom da učenici u dualnom obrazovanju uče i putem učenja kroz rad, instruktor takođe ima važnu ulogu u procesu karijernog vođenja i savetovanja učenika. Neke od aktivnosti instruktora u ovoj oblasti su:

- ▶ informiše učenika o specifičnostima zanimanja koje je učenik odabrao, o kvalifikacijama koje će steći tokom školovanja za zanimanje i mogućnosti profesionalnog napredovanja,
- ▶ informiše učenika o mogućnostima profesionalnog razvoja u kompaniji u kojoj učenik realizuje učenje kroz rad i podstiče učenika da razmišlja o svom karijernom razvoju,
- ▶ pruža podršku učeniku u pisanju portfolia (npr. dokumentovanje učenikovih uspeha, o stečenim znanjima i veštinama, interesovanjima, iskustvima i ostale bitne informacije koje će kasnije pomoći učeniku da donosi karijerne odluke i upravlja njihovim promenama),
- ▶ uključuje učenike u aktivnosti i zadatke kojima se podstiče razvoj veština za zapošljavanje,
- ▶ učestvuje u savetovanju učenika u pogledu razvoja veština upravljanja karijerom,
- ▶ podstiče učenika da analizira iskustvo učenja kroz rad i koristi povratne informacije iz radnog okruženja za dalji lični i profesionalni razvoj itd.

Više informacija o karijernom vođenju i savetovanju možete pronaći na internet stranici: <https://euroguidance.rs/resursi/bazaaktivnosti/>

4.1.2. Profesionalna orijentacija učenika

Posebnu pažnju treba posvetiti procesu informisanja učenika o kompanijama i načinu i izgledu realizacije procesa učenja kroz rad, što je ranije moguće, prilikom informisanja učenika i roditelja o dualnim obrazovnim profilima. Aktivnosti profesionalne orijentacije su važna komponenta rada Tima za KViS i ovaj tim treba da sarađuje *sa timom za profesionalnu orijentaciju osnovne škole* radi uspostavljanja kontinuiteta pružanja usluga karijernog vođenja i savetovanja i kako bi moglo da se obavi adekvatno informisanje učenika i njihovih roditelja o mogućnostima školovanja na obrazovnim profilima u dualnom obrazovanju i o prednostima učenja kroz rad. Poželjno je da Tim za KViS informiše timove za profesionalnu orijentaciju u osnovnim školama o mogućnostima koje se nude učenicima u sklopu dualnih obrazovnih profila.

4.2. NAČIN RASPOREĐIVANJA UČENIKA ZA UČENJE KROZ RAD U KOMPANIJAMA

Raspoređivanje učenika po kompanijama sprovodi Tim za KViS, u saradnji sa roditeljima (ili drugim zakonskim zastupnicima učenika), dok ispred poslodavaca učestvuju samo oni predstavnici koji su zaduženi za realizaciju učenja kroz rad za obrazovni profil za koji su se dati učenici prijavili. Tim za KViS ima važan zadatak na početku, a to je da informiše učenike i roditelje o načinu raspoređivanja učenika i o broju slobodnih mesta u okviru svake kompanije. Sledeća važna stvar koju Tim za KViS treba da uradi jeste da pripremi učenike za intervju sa poslodavcima i upozna ih sa kontekstom učenja kroz rad u svakoj kompaniji.

Ključna stavka na osnovu kojih se sprovodi raspoređivanje učenika za učenje kroz rad u kompanijama jesu intervjui poslodavaca sa učenicima (član 4. *Pravilnika o načinu raspoređivanja učenika za učenje kroz rad*). Tim za KViS je dužan da obezbedi intervjuisanje **svih učenika od strane svih poslodavaca uz obavezno prisustvo roditelja** (ili drugog

zakonskog zastupnika). U izuzetnim slučajevima nemogućnosti da roditelj prisustvuje, pedagog ili psiholog škole su u obavezi da prisustvuju procesu intervjuisanja.

PITANJA KOJA MOGU SLUŽITI KAO SMERNICE ZA REALIZACIJU INTERVJUA U CILJU RASPOREĐIVANJA UČENIKA

- Kako bi nekom na najbolji način ukratko predstavio/-la sebe?
- Koje su tvoje tri najbolje osobine?
- Zašto si izabrao da se školuješ za ovaj obrazovni profil?
- Kako bi na skali od 1 do 5 (gde je 1 najniža, a 5 najviša ocena) procenio/-la stepen svoje motivacije za učenje kroz rad kod poslodavca? Zašto?
- Šta očekuješ od učenja kroz rad u kompaniji?
- Da li u ovom trenutku imaš neke dileme ili pitanja u vezi sa ostvarivanjem učenja kroz rad u našoj kompaniji na koje smatraš da mi možemo da pružimo odgovor?
- Gde vidiš sebe za 3 do 5 godina?
- Da li postoji još nešto što bi želeo/-la da kažeš o sebi, a da te nismo pitali?
- Da li ti imaš još neko pitanje za nas (kompaniju sa kojom se sprovodi intervju)?

Nakon procesa intervjuisanja, Tim za KViS organizuje izjašnjavaње učenika o svojoj listi želja o kompaniji u kojoj žele da uče kroz rad, rangirajući poslodavce od najpoželjnijeg do najmanje poželjnog, pri čemu ovu listu mora potpisati i roditelj (odnosno drugi zakonski zastupnik, a u izuzetnim slučajevima psiholog ili pedagog škole). Rang listu sačinjavaju i poslodavci i ona sadrži listu učenika koje žele da prime u proces učenja kroz rad pri čemu broj učenika mora odgovarati broju slobodnih mesta u kompaniji koji je ranije utvrđen (član 5. *Pravilnika o načinu raspoređivanja učenika za učenje kroz rad*).

Sledeći zadatak Tima za KViS jeste da upari želje učenika i poslodavaca sa ciljem da se popune sva raspoloživa mesta kod poslodavaca. U slučaju da se za istog učenika izjasne dva ili više poslodavaca, učenik se raspoređuje kod poslodavca kojeg je u svojoj listi želja rangirao na više mesto. Učenici koji na ovaj način ostanu neraspoređeni, raspoređuju se na preostala slobodna mesta kod kompanija od strane Tima za KViS, poštujući kriterijume koji su navedeni u nastavku.

Pravilnik o načinu raspoređivanja učenika za učenje kroz rad, član 6 („Službeni glasnik RS“, broj 102/2018)

Ukoliko neki učenik ostane neraspoređen u prethodno opisanom procesu, Tim za KViS ga raspoređuje po sledećim kriterijumima:

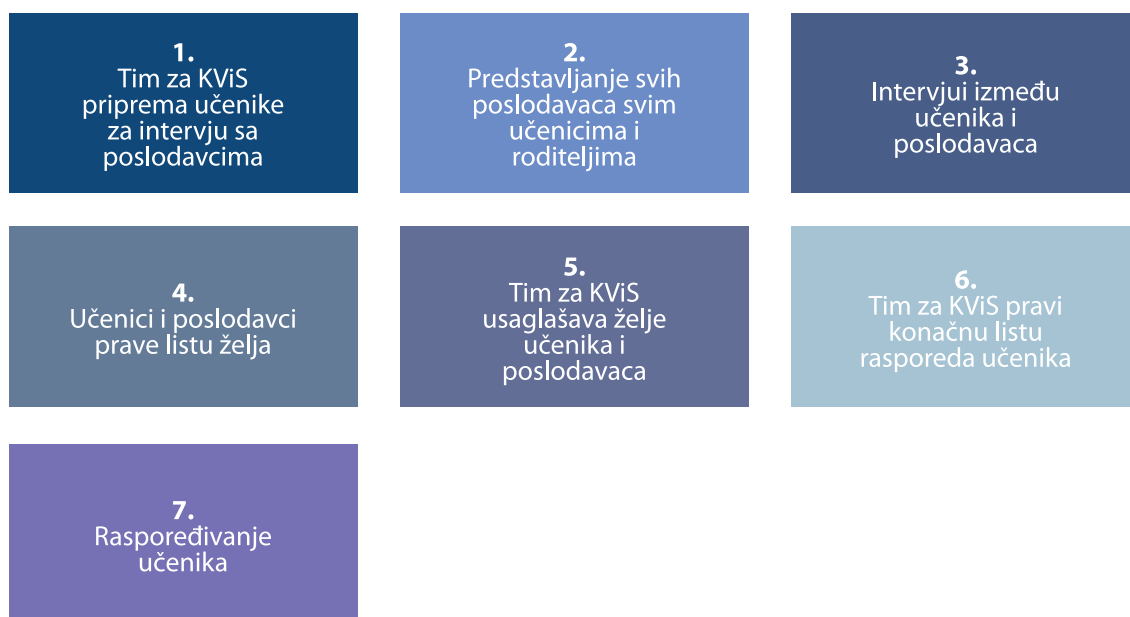
- 1) blizina stanovanja učenika u odnosu na prostorije poslodavca u kojima se realizuje učenje kroz rad;
- 2) ravnomerna rodna zastupljenost učenika kod svih poslodavaca;
- 3) drugih okolnosti koje mogu biti od značaja za učenika i poslodavca.

Ukoliko se učenje kroz rad realizuje od drugog razreda, prilikom konačnog raspoređivanja učenika se vodi računa i o:

- 1) ravnomernom raspoređivanju učenika sa odličnim, vrlo dobrim, dobrim i dovoljnim uspehom kod svih poslodavaca;
- 2) oceni/ili preporuci koordinatora učenja kroz rad.

Naredna slika prikazuje korake u raspoređivanju učenika za učenje kroz rad.

Slika 5. Koraci u raspoređivanju učenika za učenje kroz rad

Kako bi se obezbedio kvalitet procesa učenja kroz rad i pridržavanje dogovora, važno je sačiniti Zapisnik o raspoređivanju učenika (sačinjava ga Tim za KViS) koji sadrži liste želja učenika i liste želja poslodavaca, kao i obrazloženja za one učenike koje je Tim za KViS smestio u određene kompanije prema prethodno spomenutim kriterijumima (član 7. Pravilnika o načinu raspoređivanja učenika za učenje kroz rad). Ovaj zapisnik su u obavezi da potpišu roditelji, ovlašćeno lice poslodavca kod kojeg se realizuje učenje kroz rad, članovi Tima za KViS i direktor škole. Poslodavci su u obavezi da realizuju učenje kroz rad u skladu sa rasporedom iz zapisnika, a učenici da pohađaju časove učenja kroz rad. Uz prethodnu saglasnost roditelja, škole i poslodavaca, učenici mogu realizovati učenje kroz rad i kod drugog poslodavca.

4.3. REGULISANJE ODNOSA IZMEĐU UČENIKA I KOMPANIJE

Ugovor o učenju kroz rad je ugovor koji zaključuju poslodavac i učenik (odnosno njegov roditelj ili drugi zakonski zastupnik). Ovaj ugovor mora biti potpisan do početka realizacije učenja kroz rad. Primer ugovora se nalazi u prilogu 2.

Ugovor mora sadržati ime i prezime učenika i njegovu adresu stanovanja, identifikacione podatke poslodavca, kao i ime i prezime roditelja, odnosno drugog zakonskog zastupnika učenika sa adresom stanovanja uz identifikacione podatke škole koju učenik pohađa. Ugovor dalje mora sadržati naziv obrazovnog profila i potvrdu zdravstvene ustanove da učenik ispunjava zdravstvene uslove za obrazovni profil. Ugovor treba da jasno naglasi obavezu poslodavca da organizuje i realizuje učeniku učenje kroz rad u skladu s planom i programom nastave i učenja. U slučajevima da se plan i program nastave i učenja ostvaruje na jeziku nacionalne manjine, obaveza poslodavca je da organizuje i realizuje učenje kroz rad na jeziku te nacionalne manjine. Ugovor dalje treba da sadrži mesto i vreme realizacije učenja kroz rad i jasno naglašene obaveze učenika da redovno obavlja učenje kroz rad kod poslodavca kao i da se pridržava zadanog vremena, načela bezbednosti i zaštite zdravlja.

Ugovor mora sadržati kao nužan element stavku o materijalnom obezbeđenju učenika, odnosno jasno iskazano obavezivanje kompanije da će obezbediti sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu za učenika kao i naknadu troškova prevoza od škole do mesta izvođenja učenja kroz rad i nazad, najviše u visini cene prevozne karte u javnom saobraćaju, ukoliko

se poslodavac ne obaveže da obezbedi sopstveni prevoz (ukoliko nije na drugi način obezbeđen prevoz, npr. opština je obezbedila prevoz za učenike). Ugovor mora sadržati i naknadu troškova ishrane koja je u skladu sa opštim aktom poslodavca, kao i obezbeđeno osiguranje za slučaj povrede tokom učenja kroz rad kod poslodavca (ukoliko nije na drugi način obezbeđeno).

Ugovor između učenika i poslodavca mora sadržati jasno iskazanu obavezu poslodavca da isplati učeniku naknadu za obavljeno učenje kroz rad po svakom satu provedenom u kompaniji u neto visini od najmanje 70% minimalne cene rada. U ugovoru mora stajati da ova naknada mora biti isplaćena najkasnije do kraja tekućeg meseca za prethodni mesec.

Na kraju ugovora treba da stoje elementi koji se odnose na period trajanja ugovora, na razloge za prestanak važenja i raskid ugovora, način rešavanja eventualnih sporova i datum i potpis ugovornih strana.

Sastavni deo ugovora mora biti i plan realizacije učenja kroz rad.

Moguće je da učenik (odnosno roditelj učenika ili drugi zakonski zastupnik) sklope ugovor sa više kompanija ako je to neophodno zarad ostvarenja plana i programa nastave i učenja.

Poslodavac može raskinuti ugovor sa učenikom ako on izgubi status učenika, ako krši obaveze utvrđene ugovorom ili ako trajno izgubi zdravstvenu sposobnost za rad u zanimanju za koje se školuje. Sa druge strane, učenik i roditelj mogu raskinuti ugovor takođe ako učenik izgubi status učenika ili izgubi zdravstvenu sposobnost za rad, ali to mogu uraditi i ako poslodavac ne ispunjava obaveze iz ugovora, ako prestanu da važe uslovi za izvođenje učenja kroz rad u kompaniji ili ako poslodavac naruši bilo koje pravo učenika koje podrazumeva diskriminaciju učenika ili fizičko, psihičko, socijalno, seksualno, digitalno i svako drugo nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje učenika. U tom slučaju škola je dužna da učeniku obezbedi i organizuje učenje kroz rad kod drugog poslodavca u istom obrazovnom profilu. Ako za to ne postoje mogućnosti, škola je dužna da u saradnji sa MPNTR i PKS u roku od 15 dana obezbedi uslova za nastavak učenja kroz rad u odgovarajućem obrazovnom profilu. Ukoliko nema mogućnosti da se obezbedi nastavak učenja kroz rad, škola obezbeđuje učeniku uslove da završi započeto školovanje u skladu sa Zakonom o srednjem obrazovanju i vaspitanju.

Ako dođe do prekida ugovora između poslodavca i učenika, **škola je dužna da obavesti MPNTR** u roku od 8 dana od raskida ugovora. Škola je takođe dužna da obavesti MPNTR o novom ugovoru koji je učenik sklopio sa novom kompanijom nakon raskida prethodnog ugovora.

4.3.1. Materijalno obezbeđenje učenika

Kompanija koja se uključuje u dualno obrazovanje je dužna da učeniku obezbedi sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu, da obezbedi prevoz ili naknadu troškova prevoza (do cene prevozne karte u javnom saobraćaju) ukoliko to nije na drugi način obezbeđeno (na primer sredstvima lokalne samouprave), naknadu troškova ishrane (u skladu sa opštim aktom poslodavca), kao i osiguranje za slučaj povrede tokom učenja kroz rad kod poslodavca. Poslodavac može da obezbedi učeniku i pokriće troškova smeštaja i ishrane u učeničkom domu (ZDO, član 33).

4.3.2. Finansijsko obezbeđenje učenika

Kompanija koja odluči da se uključi u dualno obrazovanje se obavezuje da učenicima isplaćuje naknadu za učenje kroz rad, **za svaki sat proveden u učenju kroz rad**, u neto visini od najmanje 70% minimalne cene rada, najkasnije do kraja tekućeg meseca za prethodni mesec (ZDO, član 34.).

Minimalna cena rada za 2021. godinu po satu iznosi 183,93 dinara¹⁶. Preciznije, poslodavac mora da obezbedi 128,75 dinara po svakom satu učenja kroz rad (70% minimalne

16 Prema Odluci Vlade Republike Srbije o visini minimalne cene rada za period januar – decembar 2021. godine („Službeni glasnik RS”, 116/2020).

cene rada po satu). Praktično, učeniku trećeg razreda koji provodi dva dana nedeljno po šest sati (maksimalno vreme po danu) na učenju kroz rad, poslodavac treba da obezbedi iz sredstava kompanije neto naknadu od 772,5 dinara za svaki takav dan¹⁷.

4.4. BEZBEDNOST, ZDRAVLJE I ZAŠTITA NA RADU

Iako učenici nisu radnici (zaposleni), već su u kompaniji na osnovu ugovora o učenju kroz rad, s obzirom da deo vremena tokom školovanja provode u realnom radnom okruženju jako je važno da se i na njih primenjuju sve one odredbe koje su važne za bezbednost i zdravlje na radu, kao i one koje se odnose na zaštitu mladih osoba njihovog uzrasta.

Inače, bezbednost i zdravlje na radu podrazumevaju obezbeđivanje adekvatnih uslova na radu kojima se u najvećoj mogućoj meri smanjuju povrede na radu, profesionalna oboljenja i oboljenja u vezi sa radom.¹⁸ Pravo na bezbednost i zdravlje na radu imaju i učenici koji se nalaze na obaveznom učenju kroz rad tako da se i na njih odnosi primena Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu.

Srednja stručna škola i poslodavac su dužni da obezbede **nadzor nastavnika/koordinatora učenja kroz rad i/ili instruktora kao i poštovanje najviših standarda bezbednosti i zdravlja na radu** (član 5. Uredbe o utvrđivanju opasnog rada za decu¹⁹). Škola i poslodavac su dužni da znaju da je zabranjeno decu (svako lice koje nije napunilo 18 godina) izlagati različitim štetnim materijama i situacijama – od povišenog atmosferskog pritiska, zračenja, izloženosti kancerogenim materijama, pa do izlaganja fizičkim i psihičkim naporima, podizanju težine od 10 kilograma i više, izloženosti buci iznad 85 dB(A) i slično (videti član 5. Uredbe). Takođe je zabranjeno izlagati decu radu ispod zemlje, radu na saobraćajnicama, radu u skućenim prostorima (ulasci u mašine, kanale i sl.), radu sa opasnim mašinama, itd. Spisak šta je sve zabranjeno, odnosno šta je izlaganje specifičnim rizicima prilikom stručnog obrazovanja, je detaljno obrazložen u ovom članu, kao i koje aktivnosti zahtevaju **obavezan nadzor nastavnika/koordinatora učenja kroz rad i/ili instruktora**. Način na koji treba obezbediti sve uslove za uspešnu prevenciju neželjenih ishoda u radu mladih (osoba od 15 do 18 godina), mogu se pronaći u Pravilniku o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad mladih²⁰.

Bitno je na naglasiti da se prilikom kreiranja Plana i programa nastave i učenja u obzir uzimaju i bezbednost i rizik koji svaki posao za koji se učenici školuju nosi sa sobom. Plan i program nastave i učenja se kreira na takav način da obezbedi bezbedno školovanje za sve učenike za svaki obrazovni profil u skladu sa uzrastom učenika.

Ukoliko se učenici obrazuju za zanimanja za koja postoji procena da su rizična, onda se Plan i program nastave i učenja kreira tako da smanji rizike kojima su učenici izloženi a koji su uobičajeni rizici za stalno zaposlenog (npr. učenik umesto u realnom proizvodnom procesu prvo simulira, „vežba“, u posebnoj prostoriji koja nije izložena riziku).

Kada poslodavac podnosi zahtev za proveru ispunjenosti uslova za izvođenje učenja kroz rad Privrednoj komori Srbije, dokumenta koje poslodavac prilaže, a koja se odnose na bezbednost i zdravlje na radu, su:

.....

- 17 Kompanije su dužne da na ovaj iznos (član 11. Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje („Službeni glasnik RS“, br. 4/2019, 86/2019, 5/2020 i 153/2020) plate doprinos za PIO za slučaj invalidnosti i telesnog oštećenja po osnovu povrede na radu i profesionalne bolesti po stopi od 4% i doprinos za zdravstveno osiguranje za slučaj povrede na radu i profesionalne bolesti po stopi od 2% (*Računovodstvena praksa*, br. 12-13/2018, dostupno na: <http://www.praksa.rs/prirucnik.php>). Kada je period za koji se obračunava doprinos kraći od mesec dana, a ispunjeni su uslovi za primenu najniže mesečne osnovice doprinosa, obračun doprinosa vrši se na srazmeran iznos najniže mesečne osnovice doprinosa, koji se utvrđuje srazmerno sa brojem sati u odnosu na ukupan fond sati. Novčana naknada je izuzeta od plaćanja poreza.
- 18 Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS“, br. 101/2005, 91/2015 i 113/2017- dr. zakon)
- 19 Uredba o utvrđivanju opasnog rada za decu („Službeni glasnik RS“, br. 53/2017) je dostupna na sledećem linku: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2017/53/2/reg>
- 20 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad mladih („Službeni glasnik RS“, br. 102/2016) je dostupan na sledećem linku: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2016/102/2/reg>

- ▶ pismeni akt o određivanju zaposlenog za lice za bezbednost i zdravlje na radu i uverenje o položenom stručnom ispitu za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i poslova odgovornog lica za ta lica;
- ▶ ugovor o angažovanju pravnog lica za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i licencu za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu za angažovano pravno lice;
- ▶ spisak radnih i pomoćnih prostorija, opreme za rad u/na kojima će učenici obavljati učenje kroz rad itd.;
- ▶ izvod iz Akta o proceni rizika za radna mesta na kojima će učenici obavljati učenje kroz rad;
- ▶ stručni nalaz o izvršenom pregledu i proveru opreme za rad na kojoj će učenici obavljati učenje kroz rad, ukoliko oprema za rad podleže pregledu i proveru;
- ▶ izveštaj o pregledu i ispitivanju električnih instalacija za sve radne i pomoćne prostorije u kojima će se izvoditi učenje kroz rad;
- ▶ izjava poslodavca o ispravnosti opreme za rad na kojoj će učenik obavljati učenje kroz rad i primenjenim bezbednosnim merama;
- ▶ stručni nalaz o izvršenom ispitivanju uslova radne okoline;
- ▶ bezbednosni list za opasne hemijske materijale i druge hemijske materijale u skladu sa propisima koji regulišu upravljanje hemikalijama itd.;
- ▶ program osposobljavanja za bezbedan i zdrav rad učenika;
- ▶ uputstvo za bezbedan i zdrav rad po propisima o bezbednosti i zdravlju na radu za korišćenje opreme za rad i sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu koju će učenik koristiti prilikom učenja kroz rad.

Sva ova dokumenta proverava Komisija za proveru ispunjenosti uslova za izvođenje učenja kroz rad i uzima ih u razmatranje prilikom donošenja odluke da li kompanija ispunjava uslove za izvođenje učenja kroz rad.

Komisija je dužna da utvrdi da učenik neće obavljati poslove koji su štetni po zdravlje, bezbednost ili moral dece, poslove koji se obavljaju u okviru opasnih okolnosti ili opasnih delatnosti, u smislu propisa kojim se utvrđuje opasan rad za decu. Komisija takođe proverava i da li je poslodavac na osnovu procenjenih rizika preduzeo sve preventivne mere za bezbedan i zdrav rad učenika u skladu sa propisima iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Zakon o dualnom obrazovanju članom 33. propisuje da poslodavac učeniku obezbeđuje sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu, kao i osiguranje za slučaj povrede tokom učenja kroz rad kod poslodavca, ukoliko nije na drugi način obezbeđeno.

Pravilnik o programu obuke, bližim uslovima i drugim pitanjima od značaja za polaganje ispita za instruktora²¹ propisuje da instruktor treba da obezbediti neophodne uslove za sprovođenje učenja kroz rad odnosno da informiše učenike i roditelje o internim pravilima i primeni mera bezbednosti i zdravlja na radu.

Uredba o utvrđivanju opasnog rada za decu²² je još jedan od dokumenata koji se mora poštovati i u dualnom obrazovanju sa ciljem da se obezbedi zaštita dece od opasnog rada u skladu sa propisima kojima se uređuju prava deteta kao i propisima iz oblasti rada, bezbednosti i zdravlja na radu, zdravstvene zaštite i obrazovanja, a u skladu sa međunarodnim ugovorima čija je potpisnica i Republika Srbija.

21 Pravilnik o programu obuke, bližim uslovima i drugim pitanjima od značaja za polaganje ispita za instruktora („Službeni glasnik RS“, br. 70/2018).

22 Uredba o utvrđivanju opasnog rada za decu („Službeni glasnik RS“, br. 53/2017) dostupna na sledećem linku: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2017/53/2/reg>

MPNTR je 2014. godine donelo i Uputstvo²³ za ustanove obrazovanja i vaspitanja (predškolske ustanove, osnovne i srednje škole) u oblasti bezbednosti i zaštite dece i učenika koje navodi da ustanove imaju obavezu da donesu opšti akt o zaštiti i bezbednosti dece i učenika, odnosno da osigura bezbedan boravak dece i učenika. Deca i učenici imaju pravo na zaštitu i bezbednost u školskoj zgradi, školskom dvorištu ali i van školske zgrade i školskog dvorišta za vreme ostvarivanja obrazovno-vaspitanog rada ili drugih aktivnosti koje organizuje ustanova (npr. učenje kroz rad, praktična nastava itd.).

Zaštita prava učenika u dualnom obrazovanju ostvaruje se u skladu sa sledećim zakonima: Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanja, Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, Uredba o utvrđivanju opasnog rada za decu, Uputstvo MPNTR o bezbednosti i zaštiti dece i učenika, kao i sa drugim propisima kojima se uređuje zaštita prava deteta, zabrana diskriminacije i opasnog rada.

.....

• Za više informacija možete se obratiti Upravi za bezbednost i zdravlje na radu i
 • Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja – imena institucija, kontakt telefoni
 • i internet stranice se nalaze na kraju ovog vodiča.

.....

4.5. OCENJIVANJE STEČENIH KOMPETENCIJA UČENIKA

S obzirom da standard kvalifikacije služi kao osnova za razvoj plana i programa nastave i učenja, a shodno tome i plana realizacije učenja kroz rad, standard kvalifikacije takođe predstavlja i osnovu za proveru stečenih kompetencija koje moraju biti u skladu sa standardom klasifikacije (član 32. ZDO). S obzirom da se veliki deo nastave u dualnim obrazovnim profilima odvija kroz učenje kroz rad u kompanijama, predviđeno je da u završnom, odnosno maturskom ispitu obavezno učestvuje kvalifikovani predstavnik poslodavaca (bez naknade) koga imenuje Privredna komora Srbije (član 32. ZDO).

Sam proces ocenjivanja učenika je takav da je u njega uključen instruktor, koji kontinuirano prati napredovanje učenika, zajedno sa koordinatorom učenja kroz rad (ZDO, član 31). Praćenje i ocenjivanje učenika treba da se oslanja na praćenje sticanja kompetencija učenika propisanih standardom kvalifikacije. Imajući ovo u vidu, ocenjivanje koje je zasnovano na kompetencijama predstavlja ocenjivanje učenika u situacijama u kojima rešava realne probleme koje će rešavati u stvarnom životu, koristeći stečena znanja, veštine, sposobnosti i stavove. Način ocenjivanja koji se zasniva na kompetencijama obezbeđuje sistem ocenjivanja koji je pouzdan i usmeren na relevantne sadržaje, jer postoji neposredna i jasna veza između toga šta i kako se ocenjuje i kompetencija propisanih standardom kvalifikacije.

*Pravilnik o ocenjivanju učenika u srednjem obrazovanju i vaspitanju*²⁴ treba i može da posluži kao vodič za ocenjivanje učenika u procesu učenja kroz rad (član 31. ZDO). Imajući na umu da je instruktor osoba sa znatno manje pedagoškog iskustva nego koordinator učenja kroz rad, važno je da koordinator i instruktor razmenjuju informacije o napredovanju učenika. Konkretni ishodi učenja, odnosno nivo razvoja kompetencije, ali i sam napredak i razvoj učenika treba da budu osnova za ocenjivanje učenja kroz rad.

.....

23 Ovom uputstvu se može pristupiti na sledećem linku: <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2017/12/uputstvo.pdf>

24 *Pravilnik o ocenjivanju učenika u srednjem obrazovanju i vaspitanju* („Službeni glasnik RS“, br. 82/2015 i 59/2020) je dostupan na sledećem linku: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2015/82/1/reg>

Tabela 5. Kriterijumi za ocenjivanje učenika u dualnom obrazovanju (prilagođeno prema Pravilniku o ocenjivanju učenika u srednjem obrazovanju i vaspitanju) („Službeni glasnik RS”, br. 82/2015 i 59/2020)

Ocena:	Odličan 5	Vrlo dobar 4	Dobar 3	Dovoljan 2	Nedovoljan 1
Aspekt kompetencije:					
Znanja	primenjuje znanja u složenim i nepoznatim situacijama ; povezuje i vrednuje različite vrste podataka; formuliše pretpostavke i proverava ih u praktičnom radu	logički organizuje i samostalno tumači složene informacije; poredi i razvrstava različite vrste podataka prema više zadatih kriterijuma istovremeno	razume i samostalno objašnjava osnovne pojmove i veze između njih; razvrstava različite vrste podataka u osnovne kategorije prema zadatom kriterijumu	poznaje i razume ključne pojmove i informacije i povezuje ih na osnovu zadatog kriterijuma; zaključuje direktno na osnovu poređenja i analogije sa konkretnim primerom	
Ponašanja	rešava složene probleme i obrazlaže primenjene postupke, poštujući standardizovanu proceduru, zahteve bezbednosti i očuvanja okoline; pokazuje inicijativu i prilagođava izvođenje, način rada i sredstva novim situacijama	ume da analizira problem, izvrši izbor odgovarajuće procedure i postupaka u rešavanju novih problemskih situacija	bira i primenjuje odgovarajuće postupke i procedure u rešavanju problemskih situacija u poznatom kontekstu	primenjuje odgovarajuće postupke i procedure u rešavanju jednostavnih problemskih situacija u poznatom kontekstu	Ocenu nedovoljan (1) dobija učenik koji ne ispunjava kriterijume za ocenu dovoljan (2) i ne pokazuje zainteresovanost za sopstveni proces učenja, niti napredak.
Veštine	vлада motoričkim veštinama koje zahtevaju složenije sklopove pokreta, brzinu i visok stepen koordinacije; vлада motoričkim veštinama tako što kombinuje, reorganizuje sklopove pokreta i prilagođava ih specifičnim zahtevima i situacijama tako da dela efikasno	vлада motoričkim veštinama koje zahtevaju složenije sklopove pokreta, brzinu i visok stepen koordinacije; samostalno izvršava složene radne zadatke prema standardizovanoj proceduri , bira pribor i alate u skladu sa zadatkom i zahtevima bezbednosti i očuvanja zdravlja i okoline	izvodi osnovne motoričke veštine ugledajući se na model (uz demonstraciju); samostalno izvršava rutinske radne zadatke prema standardizovanoj proceduri, koristeći pribor i alate u skladu sa zahtevima bezbednosti i očuvanja zdravlja i okoline	vлада osnovnim motoričkim veštinama i realizuje ih uz podršku ; izvršava dodeljene zadatke isključivo na zahtev i uz podršku ostalih članova grupe	
Stavovi	kontinuirano pokazuje zainteresovanost i odgovornost prema sopstvenom procesu učenja, uvažava preporuke za napredovanje i realizuje ih	kontinuirano pokazuje zainteresovanost za sopstveni proces učenja, uvažava preporuke za napredovanje i uglavnom ih realizuje	povremeno pokazuje zainteresovanost za sopstveni proces učenja, a preporuke za napredovanje realizuje uz stalno praćenje.	povremeno pokazuje zainteresovanost za sopstveni proces učenja, a preporuke za napredovanje realizuje uz stalno praćenje	

Važno je da ocena kojom se ocenjuje učenje kroz rad izražava ostvarenost ciljeva i dostizanje ishoda, odnosno stepen razvoja željenih kompetencija, što treba da se nalazi u planu realizacije učenja kroz rad. Ocena takođe treba da izražava i da vrednuje stepen angažovanja učenika u učenju kroz rad, kao i napredovanje učenika u odnosu na prethodno stanje. Veoma je važno da instruktor šalje informacije koordinatorskom o preporukama koje imaju

za cilj da podstaknu dalje napredovanje učenika. Ostvarenost obrazovnih ishoda u procesu učenja kroz instruktor treba da procenjuje na osnovu toga koliko učenik vlada stručnom strukturom i terminologijom koja mu dozvoljava da primenjuje sve potrebne postupke i procedure kako bi rešio određene probleme i doneo ispravne odluke. Takođe, ostvarenost obrazovnih ishoda se proverava i u odnosu na to u kojoj je meri učenik ovladao određenim motoričkim i drugim veštinama i koliko uspešno izvodi radne zadatke.

U ocenu ulazi i to koliko odgovorno učenik pristupa radnim zadacima, da li uspešno saraduje sa drugima i da li pokazuje interesovanje i spremnost za dalje učenje i napredovanje.

4.5.1. Kako izgleda ocenjivanje učenja kroz rad?

Ocenjivanje učenika u srednjem obrazovanju i vaspitanju se vrši u skladu sa Planom i programom nastave i učenja, a regulisano je i različitim pravnim aktima: Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja²⁵, Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju²⁶, Pravilnik o ocenjivanju učenika u srednjem obrazovanju i vaspitanju²⁷ itd. Za učenike koji se školuju u dualnom obrazovanju za ocenjivanje je važan i Zakon o dualnom obrazovanju, jer se za ocenjivanje uzima u obzir i angažovanje i napredovanje učenika u kompaniji, odnosno na učenju kroz rad.

Instruktor je odgovoran za sprovođenje dela nastavnog plana i programa i njemu je dodeljena aktivnost da kontinuirano prati napredak svakog učenika na učenju kroz rad, zajedno sa koordinatorom učenja kroz rad. To znači da instruktor i koordinator učenja kroz rad saraduju i razmenjuju informacije o svakom učeniku tokom cele godine u cilju sticanja propisanih kompetencija. Instruktor i koordinator učenja kroz rad treba da se bave:

- ▶ unapređivanjem rada sa svakim učenikom i prilagođavaju rad individualnim potrebama učenika,
- ▶ preuzimanjem odgovarajućih mera podrške ukoliko učenik ne postiže očekivane rezultate,
- ▶ praćenjem napretka i procenom kompetencija koje je učenik stekao tokom učenja kroz rad itd.

Instruktor ne može sam da donese konačnu odluku o učenikovoju oceni ali daje povratne informacije i obaveštava koordinatora učenja kroz rad o učenikovom napretku i daje predlog učenikove ocene za deo koji se sprovodi u kompaniji. Moguće je da škole kreiraju obrasce koje bi instruktori popunjavali za svakog učenika a koji bi u sebi obuhvatili različite aspekte napretka učenika i koji bi služili tome da unaprede komunikaciju između instruktora i koordinatora učenja kroz rad. Ti obrasci bi mogli da obuhvate skale procene koje bi procenjivale ostvarenost obrazovnih ishoda, motivaciju učenika, redovnost, uspešnost u timskom radu i komentare koji bi se odnosili na savete za karijerno vođenje učenika, interesovanja, individualne potrebe učenika i eventualne potrebe za dodatnom podrškom, kao i obrazloženja datih predloga ocena.

25 Čl. 72-75, Zakon o osnovama obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS“ br. 88/2017, 27/2018 – dr. zakoni i 10/2019 i 6/2020)

26 Čl. 48-58, Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju („Službeni glasnik RS“ br. 55/2013, 101/2017 i 27/2018 – dr.zakon i 6/2020)

27 Pravilnik o ocenjivanju učenika u srednjem obrazovanju i vaspitanju („Službeni glasnik RS“ br. 82/2015 i 59/2020)

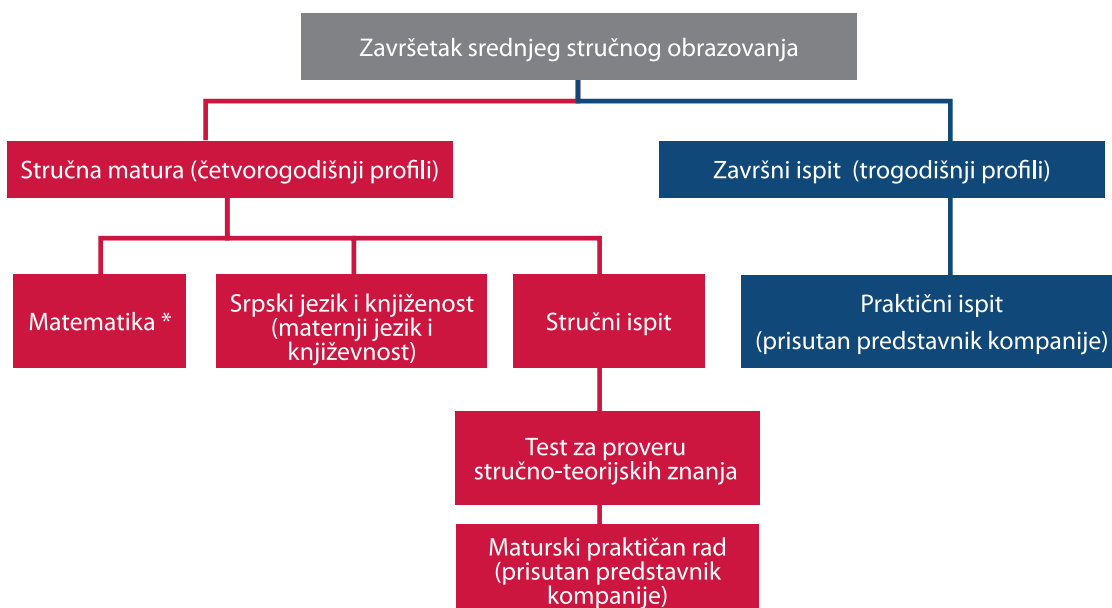
5. ZAVRŠETAK DUALNOG OBRAZOVANJA I DALJE MOGUĆNOSTI ZA UČENIKE

5.1. STRUČNA MATURA I ZAVRŠNI ISPIT ZA UČENIKE U DUALNOM OBRAZOVANJU

Na kraju srednjoškolskog obrazovanja učenici u dualnim profilima se susreću sa stručnom maturom ili završnim ispitom, u zavisnosti od toga da li su u obrazovnom profilu koji traje četiri ili tri godine. S obzirom da nema specifičnosti u vezi sa dualnim obrazovanjem, u nastavku će biti date osnovne informacije o stručnoj maturi i završnom ispitu, čije se uvođenje planira u narednom periodu.

Program stručne mature za učenike četvorogodišnjih srednjih stručnih profila i program završnog ispita za učenike trogodišnjih obrazovnih profila regulisani su *Pravilnikom o programu stručne mature i završnog ispita*²⁸ i ovaj pravilnik se odnosi i na učenike u dualnim obrazovnim profilima.

Slika 6. Stručna matura i završni ispit (kao deo Državne mature)

*U nastavku je objašnjena situacija u kojoj učenik dve ili manje godina ima matematiku tokom četvorogodišnjeg srednjeg stručnog obrazovanja.

28 *Pravilnik o programu stručne mature i završnog ispita* („Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik“, br. 1/2018). Celokupan tekst pravilnika se može pronaći na sledećem linku: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/viewdoc?regactid=424739&doctype=reg&findpdfurl=true>

Stručna matura. Učenici četvorogodišnjih srednjoškolskih stručnih profila u okviru stručne mature polažu srpski jezik i književnost (odnosno maternji jezik i književnost), matematiku (osim za obrazovne profile koji nemaju matematiku u poslednje dve godine, oni biraju predmet sa Liste opšteobrazovnih predmeta na kojoj je ponuđena i matematika) i stručni ispit. Ovim ispitima se proverava da li je učenik stekao stručne kompetencije za rad i nastavak školovanja, u skladu sa Planom i programom nastave i učenja, i učenik mora da položi sva tri ispita da bi položio stručnu maturu.

Prvi ispit se odnosi na srpski jezik i književnost, odnosno maternji jezik i književnost.

Drugi ispit se odnosi na matematiku, osim za obrazovne profile koji nemaju matematiku u poslednje dve godine, jer ti učenici umesto matematike biraju predmet sa liste opšteobrazovnih predmeta, sa mogućnošću da izaberu i matematiku. Listu opšteobrazovnih nastavnih predmeta čine: srpski jezik i književnost/maternji jezik i književnost, strani jezik, matematika, fizika, hemija, biologija, geografija, istorija i srpski kao maternji jezik. U okviru stručne mature učenik polaže ispite iz opšteobrazovnih nastavnih predmeta koji su istovetnog sadržaja i strukture testova kao i za opštu maturu (npr. za učenike gimnazija).

Treći ispit je stručni ispit koji je zasnovan na kompetencijama koje su definisane standardom kvalifikacije, odnosno sadržajima stručnih predmeta u skladu sa Planom i programom nastave i učenja. Stručni ispit se sastoji iz dva dela: **prvi deo je teorijski a drugi deo je maturski praktični rad.**

Sadržaj stručnog ispita se propisuje odgovarajućim pravilnikom za svaki obrazovni profil koje možete pogledati na sledećem linku Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja (grupisani su po oblastima, na primer: geodezija i građevinarstvo, elektrotehnika, saobraćaj itd.):
www.zuov.gov.rs/zavrzni-ispit-i-maturski-ispit-srednje-strucno/

Teorijski deo je test/ispit koji proverava stručno-teorijska znanja neophodna za obavljanje poslova i zadataka za čije se izvršenje učenik osposobljava tokom školovanja iz onih predmeta koji su značajni za obrazovni profil (ti predmeti su propisani odgovarajućim pravilnikom za svaki obrazovni profil). Teorijski test se polaže pismeno, sadrži najviše 50 zadataka, a i potrebno je da učenik ostvari 50,5% od ukupnog broja bodova da bi položio test. Komisiju za pregled testova čine tri nastavnika stručnih predmeta.

Maturski praktični rad podrazumeva da učenik izvršava radne zadatke koji se nalaze na listi standardizovanih radnih zadataka. Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja – Centar za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih priprema standardizovane radne zadatke za praktični rad i uputstvo za ocenjivanje²⁹. Sa ove liste standardizovanih zadataka se pravi odgovarajući broj radnih zadataka za završni ispit, odnosno škola formira školsku listu u svakom ispitnom roku na osnovu liste radnih zadataka. Učenik polaže maturski praktični rad pred komisijom koju čine dva nastavnika stručnih predmeta (od kojih je jedan predsednik komisije) i jedan predstavnik poslodavaca, stručnjak u toj oblasti rada. Prema Pravilniku o stručnoj maturi i završnom ispitu, da bi poslodavac učestvovao u radu komisije, mora da ga predloži škola, i odgovarajuće udruženje mora da da saglasnost (Unija poslodavaca Srbije, odnosno Privredna komora Srbije, odnosno odgovarajuće stručno udruženje ili komora). Ocenu o stečenim stručnim kompetencijama daje pojedinačna komisija. Učenik koji ostvari najmanje 50% od ukupnog broja bodova na svakom pojedinačnom radnom zadatku je pokazao kompetentnost, odnosno položio je stručnu maturu. Maturski praktični rad se sprovodi u školi i prostorima gde se nalaze radna mesta i uslovi za realizaciju.

29 Više informacija dostupno na sledećem linku: <http://zuov.gov.rs/zavrzni-ispit-i-maturski-ispit-srednje-strucno/>

Ukoliko je učenik na jednom ili dva pojedinačna ispita stručne mature dobio nedovoljnu ocenu, upućuje se na polaganje popravnog ili popravnih ispita.

Nakon položenih svih ispita na stručnoj maturi učeniku se izdaje javna isprava o položenoj stručnoj maturi za odgovarajući obrazovni profil i dodatak diplomi.

Samo ukoliko učenik odluči, on može polagati i dodatni, izborni, deo stručne mature i on je istovetan sa izbornim delom opšte mature – važno je naglasiti da to nije obavezno.

Učenici sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, specifičnim teškoćama u učenju ili jezičkim barijerama polažu stručnu maturu u uslovima koji obezbeđuju prevazilaženje fizičkih i komunikacijskih prepreka (ZSO, član 63).

Završni ispit. Završnim ispitom proverava se da li je učenik, po uspešno završenom trogodišnjem stručnom obrazovanju za odgovarajući obrazovni profil stekao stručne kompetencije propisane standardom kvalifikacije, odnosno znanja, veštine i stavove u skladu sa nastavnim planom i programom. Završni ispit se realizuje kroz **praktični ispit** koji se sastoji iz jednog ili više standardizovanih zadataka kojima se proveravaju stručne kompetencije. Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja – Centar za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih priprema standardizovane radne zadatke za praktični rad i uputstvo za ocenjivanje. Sadržaj završnog ispita propisuju se odgovarajućim pravilnikom za svaki obrazovni profil. Na osnovu liste radnih zadataka, škola formira školsku listu u svakom ispitnom roku. Broj radnih zadataka u školskoj listi mora biti najmanje za 10% veći od broja učenika u odeljenju koji polažu završni ispit. Ocenu o stečenim stručnim kompetencijama, odnosno znanjima, umenjima i veštinama daje tročlana ispitna komisija.

Sadržaj završnog ispita se propisuje odgovarajućim pravilnikom za svaki obrazovni profil koje možete pogledati na sledećem linku Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja (grupisani su po oblastima, na primer: geodezija i građevinarstvo, elektrotehnika, saobraćaj itd.):
www.zuov.gov.rs/završni-ispit-i-maturski-ispit-srednje-strucno/

Komisiju čine dva nastavnika stručnih predmeta, od kojih je jedan predsednik komisije, i predstavnik poslodavaca, stručnjak u datoj oblasti rada, odnosno kvalifikovani predstavnik poslodavaca (ZDO, član 32). Ocenu o stečenim stručnim kompetencijama daje komisija. Da bi poslodavac učestvovao u komisiji, mora da ga predloži škola, i odgovarajuće udruženje mora da da saglasnost (odnosno Privredna komora Srbije). Kada učenik ostvari najmanje 50% od ukupnog broja bodova na svakom pojedinačnom radnom zadatku, smatra se da je pokazao kompetentnost i položio završni ispit.

Završni ispit sprovodi se u školi i prostorima gde se nalaze radna mesta i uslovi za realizaciju završnog ispita. Dodatak diplome učenika koji je položio završni ispit sadrži podatak o obimu ostvarenog učenja kroz rad i spisak poslodavaca kod kojih je učenje kroz rad obavljeno.

Učenik sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, specifičnim teškoćama u učenju ili jezičkim i socijalnim barijerama polaže stručnu maturu u uslovima koji obezbeđuju prevazilaženje fizičkih i komunikacijskih prepreka, a može da bude oslobođen polaganja dela maturskog ispita iz predmeta za koje su mu tokom obrazovanja prilagođavani standardi postignuća, ili da taj deo polaže u skladu sa individualnim obrazovnim planom, o čemu odluku donose odgovarajući školski timovi (ZSO, član 66).

5.2. PROHODNOST NA SLEDEĆI NIVO OBRAZOVANJA

Jedan od ciljeva dualnog obrazovanja jeste i obezbeđivanje uslova za dalje obrazovanje i celoživotno učenje (ZDO, član 4). **Učenici koji završe obrazovni profil u četvorogodišnjem trajanju** imaju pravo na nastavak obrazovanja na visokoškolskim ustanovama u skladu sa zakonima iz oblasti obrazovanja, **bez obzira da li su završili dualni ili nedualni obrazovni profil.**

Republika Srbija planira i uvođenje državne mature, čiji su delovi i stručna matura (na kraju srednjeg stručnog obrazovanja u trajanju od četiri godine) i završni ispit (na kraju srednjeg stručnog obrazovanja u trajanju od tri godine).³⁰ Kada državna matura bude uvedena, učenici koji su završili trogodišnji obrazovni profil, uključujući i dualne profile, imaće pravo da polažu stručnu ili opštu maturu ukoliko su savladali program za sticanje kompetencija potrebnih prema programu mature, i to kada prođu najmanje dve godine posle završenog srednjeg obrazovanja (ZSO, član 63a).

Nakon završenog dualnog obrazovanja učenici se mogu opredeliti da sa stečenom kvalifikacijom izađu na tržište rada ili da nastave školovanje na nekoj od visokoškolskih ustanova u skladu sa zakonom.

5.3. IZLAZAK NA TRŽISTE RADA

Kako je već pomenuto, neke od teškoća sa kojima se Republika Srbija sreće je što u isto vreme ima visoku stopu nezaposlenosti mladih i manjak kvalifikovanih kadrova na tržištu rada³¹ i s obzirom da je jedan od ciljeva dualnog obrazovanja i brže zapošljavanje mladih i lakša tranzicija ka svetu rada, izlazak na tržište rada i tranzicija u svet rada trebalo bi da budu olakšani za učenike koje su završili dualni obrazovni profil.

Iako Zakon o dualnom obrazovanju ne obavezuje poslodavce da zaposle učenike za koje su organizovali učenje kroz rad, iskustva pokazuju da mnogi poslodavci kod kojih je realizovano učenje kroz rad to čini.³²

Učenje kroz rad možemo posmatrati i kao prvo radno iskustvo koje učeniku pruža bolju startnu poziciju pri konkurisanju za posao. Učenik se može zaposliti kod poslodavca kod koga je realizovao učenje kroz rad ili kod nekog drugog poslodavca. Učenici u diplomi o završenoj srednjoj školi imaju dodatak u kome je navedeno kod kog poslodavca (ili kod kojih poslodavaca) su realizovali učenje kroz rad. Učestvovanjem u učenju kroz rad, poslodavci tokom nekoliko godina ulažu svoje resurse u obrazovanje mladih. Kruna uspešne saradnje između kompanije i učenika tokom dualnog obrazovanja je ugovor o radu koji poslodavac može da ponudi učeniku nakon završenog formalnog obrazovanja.

30 Uvođenje državne mature je bilo predviđeno za školsku 2020/2021. (završni ispit) odnosno za 2021/2022 (stručna matura, uključujući i opštu i umetničku maturu), ali s obzirom na uticaj pandemije COVID-19, uvođenje je odloženo.

31 Vlada Republike Srbije (2018) *Treći nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji*, dostupan na linku: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2019/02/Treci_nacionalni_izvestaj_o_socijalnom_ukljucivanju_i_smanjenju_siromastva_2014%E2%80%932017.pdf

32 European Training Foundation (2018). *Reviewing the quality of work based learning in initial VET in Serbia*

6. PRAĆENJE I VREDNOVANJE DUALNOG OBRAZOVANJA

Okosnica sistema osiguranja kvaliteta u srednjem obrazovanju su samovrednovanje i spoljašnje vrednovanje kvaliteta rada škola. **Samovrednovanje** sprovodi školski tim za samovrednovanje uz podršku Zavoda za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja (ZVKOV) i školske uprave i ono se sprovodi svake godine za pojedine oblasti procene kvaliteta, dok se svake četvrte ili pete godine sprovodi u celini. **Spoljašnje vrednovanje** se provodi na svakih šest godina od strane obučених evaluatora (prosvetni savetnici iz školskih uprava, zaposleni u ZVKOV itd.). Ova dva procesa osiguranja kvaliteta su bliže regulisana Pravilnikom o vrednovanju kvaliteta rada ustanove³³, dok su standardi kvaliteta rada ustanove koji se primenjuju u oba procesa vrednovanja definisani Pravilnikom o standardima kvaliteta rada ustanove.³⁴

Postojeći sistem osiguranja kvaliteta ne prepoznaje specifičnosti srednjeg stručnog obrazovanja, tako da izostaju oblasti procene koje se odnose na sticanje kompetencija kod poslodavca – bilo da je u pitanju realizacija praktične nastave i profesionalne prakse, ili učenja kroz rad u dualnom obrazovanju.

Kako uključivanje poslodavaca u planiranje, pripremu i realizaciju učenja kroz rad predstavljaju ključne karakteristike dualnog obrazovanja potrebno je prilagoditi postojeće oblasti procene i standarde kvaliteta rada ustanove specifičnostima stručnog obrazovanja, odnosno dualnog obrazovanja. Ova potreba je prepoznata od strane donosilaca odluka, i u narednom periodu se može očekivati unapređivanje praćenja i vrednovanja kako dualnog obrazovanja tako i celokupnog srednjeg stručnog obrazovanja.

.....
33 Pravilnik o vrednovanju kvaliteta rada ustanove („Službeni glasnik“, br. 10/2019).

34 Pravilnik o standardima kvaliteta rada ustanove („Službeni glasnik“, br. 14/2018).

7. INFORMACIJE U POGLEDU DALJEG INFORMISANJA

Ukoliko imate dodatnih pitanja, nedoumica ili želite da se obratite institucijama koje su nadležne za sprovođenje dualnog obrazovanja u nastavku dajemo preporuku kako to da učinite.

**Tabela 6. Pregled institucija i kontakata
u vezi sa ostvarivanjem dualnog obrazovanja**

Institucija	Kontakti (internet adrese, e-mail adrese, brojevi telefona)
Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Sektor za dualno obrazovanje	www.mpn.gov.rs/dualno-o/dualno.obrazovanje@mpn.gov.rs 011 3616 289 011 3616 519
Privredna komora Srbije Centar za edukaciju, dualno obrazovanja i obrazovne politike	www.pks.rs/obrazovanje@pks.rs 011 41 49 471 011 41 49 457
Kontakti drugih škola	Kontakte škole možete pronaći na zvaničnoj internet prezentaciji škole (npr. u internet pretraživač unesete ime škole koja vas zanima). Ukoliko ne nalazite zvaničnu internet prezentaciju škole, informacije o kontaktu škole možete da pokušate da pronađete kroz sledeće linkove: www.upis.mpn.gov.rs https://srednjeskole.edukacija.rs/drzavne-srednje-skole/svi-gradovi www.mpn.gov.rs/skolske-uprave
Regionalna privredna komora koja pokriva teritoriju na kojoj se nalazi i škola koja vas zanima	www.pks.rs/regionalne-komore/obrazovanje@pks.rs 011 41 49 471 011 41 49 457

Tabela 7. Pregled tema i korisnik linkova u vezi sa ostvarivanjem dualnog obrazovanja

Tema	Preporuka internet prezentacije i/ili drugih načina na koje možete da saznate više o temi
Informacije i vesti o dualnom obrazovanju na internet prezentaciji MPNTR	www.mpn.gov.rs/dualno-o/
Zakoni i pravilnici u vezi sa dualnim obrazovanjem	www.mpn.gov.rs/dokumenta-i-propisi/zakonski-okvir/ https://dualnoobrazovanje.rs/
Konkurs za upis učenika u prvi razred srednje škole za 2020/21. školsku godinu, uključujući i druge važne informacije kao što je vremenski raspored svih aktivnosti (Kalendar)	http://www.mpn.gov.rs/upis-ucenika-u-srednju-skolu-za-skolsku-2020-2021-godinu
Pravilnik o upisu učenika u srednju školu	www.paragraf.rs/propisi/pravilnik-o-upisu-ucenika-u-srednju-skolu.html
Studija o izvodljivosti dualnog obrazovanja	www.kooperativnoobrazovanje.org/predstavljena-studija-izvodljivosti-uvodenja-dualnog-obrazovanja-u-srbiji/
Projekat reforma srednjeg stručnog obrazovanja	www.kooperativnoobrazovanje.org/
Planovi i programi nastave i učenja na internet prezentaciji ZUOV-a	www.zuov.gov.rs/nastavni-planovi-i-programi/#1557128435959-aaba5be0-1eed
Materijali o karijernom vođenju i savetovanju	www.zuov.gov.rs/karijerno-vodjenje-i-savetovanje/ www.euroguidance.rs/resursi/bazaaktivnosti/ www.vodiczaosnovce.nsz.gov.rs
Priručnici o završnim i maturalnim ispitima	www.zuov.gov.rs/zavrzni-ispit-i-maturalni-ispit-srednje-strucno/
Bezbednost i zdravlje na radu	Uprava za bezbednost i zdravlje na radu 011 3347 391 011 3347 392 www.minrzs.gov.rs/sr/struktura/organi-uprave-u-sastavu-ministarstva/uprava-za-bezbednost-i-zdravlje-na-radu
	Inspektorat rada 011 2017 485 011 2017 495 www.minrzs.gov.rs/sr/struktura/organi-uprave-u-sastavu-ministarstva/inspektorat-za-rad
	MPNTR Prosvetna inspekcija 011 3616 293 011 2401 911 prituzbe-prosvetnainspekcija@mpn.gov.rs

8. PRILOZI

Prilog I. Primer ugovora o dualnom obrazovanju

Predlog Ugovora o dualnom obrazovanju

(NAZIV ŠKOLE)

Delovodni broj: _____

Datum: _____ 2020. godine

Na osnovu čl. 13–14. Zakona o dualnom obrazovanju („Službeni glasnik RS” br. 101/2017 i 6/2020), a u vezi sa realizacijom Pravilnika o planu i programu nastave i učenja za sticanje obrazovanja u trogodišnjem/četvorogodišnjem trajanju u srednjoj stručnoj školi za područje rada _____ („Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik”, br. _____) (u daljem tekstu: Plan i program nastave i učenja),

Srednja stručna škola „_____” (naziv) sa sedištem u _____, ul. _____ br. _____, Poreski identifikacioni broj _____, Matični broj _____, koju zastupa direktor _____ (u daljem tekstu: „Škola”)

i

Privredno društvo/preduzetnik „_____” (naziv Poslodavca), sa sedištem u _____, ul. _____ br. _____, Poreski identifikacioni broj _____, Matični broj: _____, registarski broj Potvrde o ispunjenosti uslova za izvođenje učenja kroz rad _____, koje zastupa direktor _____ (u daljem tekstu: „Poslodavac”) zaključuju

UGOVOR O DUALNOM OBRAZOVANJU

Član 1.

Ugovorne strane saglasno konstatuju:

- da poslodavac u vidu svoje delatnosti obavlja poslove _____, za čije je obavljanje registrovano kod Agencije za privredne registre Republike Srbije, koja omogućava realizaciju sadržaja učenja kroz rad propisane Planom i programom nastave i učenja;
- da poslodavac ispunjava uslove za izvođenje učenja kroz rad (navesti datum izdavanja i registarski broj Potvrde o ispunjenosti uslova za izvođenje učenja kroz rad);
- da Škola, počev od školske 2020/21. godine realizuje obrazovni profil „_____” na srpskom/manjinskom* jeziku u skladu sa Planom i programom nastave i učenja.

Član 2.

Predmet ovog Ugovora je uređenje međusobnih odnosa, prava i obaveza Škole i Poslodavca.

Član 3.

Učenje kroz rad će se realizovati u poslovnim prostorijama „_____”(naziv Poslodavca) na adresi sedišta/ogranka Poslodavca.

(–Ukoliko se učenje kroz rad sprovodi u prostorijama sedišta poslodavca navesti:

Učenje kroz rad će se realizovati u poslovnim prostorijama „_____”(naziv Poslodavca) na adresi **sedišta** Poslodavca.

– Ukoliko se učenje kroz rad ne sprovodi u prostorijama sedišta poslodavca već u ogradu, navesti:

Učenje kroz rad će se realizovati u poslovnim prostorijama „_____”(naziv Poslodavca) na adresi **ogranka** _____ (navesti adresu ogranaka) Poslodavca čije je sedište u _____.)

Član 4.

Poslodavac i Škola zaključuju Ugovor o dualnom obrazovanju za realizaciju sadržaja učenja kroz rad propisan Planom i programom nastave i učenja i Planom realizacije učenja kroz rad počev od _____2020. godine.

Član 5.

„Učenje kroz rad, u skladu sa Planom i programom, realizuje se na _____ (srpskom/manjinskom*) jeziku.

Poslodavac se obavezuje da učenje kroz rad iz stava 1. ovog člana organizuje na _____ jeziku.”

Član 6.

Ugovorne strane se obavezuju da će, u međusobnoj saradnji, izraditi Plan i program realizacije učenja kroz rad koji sadrži opis aktivnosti, mesto i dinamiku ostvarivanja učenja kroz rad sa kojim će učenik, nakon potpisivanja Ugovora o učenju kroz rad, biti upoznat od strane Poslodavca.

Plan i program realizacije učenja kroz rad je sastavni deo ovog ugovora.

Član 7.

Poslodavac se obavezuje da:

- učenje kroz rad realizuje o sopstvenom trošku;
- obezbedi kvalitetno i nesmetano izvođenje učenja kroz rad, u periodu u kojem učenik obavlja učenje kroz rad kod Poslodavca, u skladu sa ovim ugovorom, Planom i programom nastave i učenja i Planom realizacije učenja kroz rad;
- imenuje _____ (broj) licenciranih instruktora, zaposlenog/zaposlenih kod Poslodavca, koji neposredno obezbeđuju da se tokom učenja kroz rad realizuju sadržaji propisani Planom i programom nastave i učenja i odgovorni su da učenici steknu kompetencije propisane standardom kvalifikacije;
- obezbedi obuku učenika iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, kako u teorijskom, tako i u praktičnom delu pre otpočinjanja učenja kroz rad;
- primenjuje sve opšte i posebne mere i propise iz oblasti bezbednosti i zaštite na radu, a naročito propise kojim se uređuje bezbednost i zaštita dece i omladine na radu;

- omogućiti sprovođenje praćenja Plana i programa nastave i učenja i Plana realizacije učenja kroz rad u dogovoru i saradnji sa koordinatorom učenja kroz rad u objektima Poslodavca, u unapred definisanim terminima;
- će instruktor obavestiti koordinatora praktične nastave ukoliko učenik ima neodložnu potrebu da napusti učenje kroz rad;

Član 8.

Škola se obavezuje da:

- obezbedi prisustvo učenika u skladu sa navedenim vremenskim rasporedom izvođenja učenja kroz rad, shodno članu 6. ovog ugovora;
- pre otpočinjanja učenja kroz rad informiše učenika o njegovim pravima, obavezama i odgovornostima za vreme izvođenja učenja kroz rad kod Poslodavca;
- će koordinator učenja kroz rad u saradnji sa instruktorom planirati, pratiti, realizovati i vrednovati ostvarivanje rezultata učenja kroz rad učenika kod Poslodavca, posećivanjem učenika za vreme trajanja učenja kroz rad kod Poslodavca u unapred dogovorenom terminu, kojim se ni na koji način ne remeti rad ostalih zaposlenih kod Poslodavca;
- uključi Poslodavca u proces raspoređivanja učenika za učenje kroz rad, u skladu sa Pravilnikom o načinu raspoređivanja učenika za učenje kroz rad („Službeni glasnik RS” br. 102/2018);
- objavi na svojoj zvaničnoj internet stranici osnovne informacije o planu i programu nastave i učenja i druge informacije od značaja za izvođenje učenja kroz rad, u roku od 15 dana od dana zaključenja ovog ugovora.

Član 9.

Maksimalan broj učenika sa kojima instruktor realizuje učenje kroz rad iznosi _____ (navesti broj), a određen je u dogovoru Škole i Poslodavca, rukovodeći se Planom i programom nastave i učenja.

Broj licenciranih instruktora koji poslodavac obezbeđuje u svrhu realizacije učenja kroz rad iznosi _____, a određen je prema broju učenika upućenih na učenje kroz rad kod Poslodavca

Član 10.

Ugovorne strane se obavezuju da blagovremeno dostave drugoj ugovornoj strani informacije o eventualnoj ili izvesnoj sprečenosti u vršenju obaveza utvrđenih Ugovorom nastalom usled više sile.

U slučaju proglašenja vanrednog stanja ili epidemije zarazne bolesti u skladu sa zakonom, ugovorne strane će omogućiti realizaciju učenja kroz rad u saradnji sa Školom, u skladu sa preporukama i instrukcijama nadležnih organa.

Član 11.

Ugovorne strane mogu sporazumno raskinuti Ugovor.

Jednostrani raskid Ugovora od strane Poslodavca moguć je usled povrede obaveza od strane Škole iz člana 8. ovog Ugovora kao i razloga predviđenih članom 18. Zakona o dualnom obrazovanju.

Jednostrani raskid Ugovora od strane Škole moguć je u slučaju neispunjenja ugovornih obaveza od strane Poslodavca predviđenih članom 7. ovog Ugovora, kao i razloga predviđenih članom 19. Zakona o dualnom obrazovanju.

O raskidu ugovora Škola obaveštava Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (u daljem tekstu Ministarstvo) shodno članu 19. stav 2) Zakona o dualnom obrazovanju, a Poslodavac Privrednu komoru Srbije shodno članu 18. stav 2) i članu 19. stav 3) Zakona o dualnom obrazovanju.

Član 12.

Ugovorne strane će u svemu postupati u skladu sa načelom savjesnosti i poštenja i neće zloupotrebjavati svoja prava.

Član 13.

Na sve što nije uređeno ovim Ugovorom, shodno će se primenjivati odgovarajuće odredbe Zakona o dualnom obrazovanju, Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju i Zakona o obligacionim odnosima.

Član 14.

Ugovorne strane će sve eventualne sporove rešavati mirnim putem.

Ukoliko ugovorne strane eventualne sporove ne budu mogle da reše mirnim putem, rešavanje istih će se poveriti nadležnom sudu.

Član 15.

Ovaj Ugovor je sastavljen u dva istovetna primerka od čega svaka ugovorna strana zadržava po jedan primerak.

Poslodavac je dužan da dostavi Privrednoj komori Srbije kopiju ovog ugovora, u skladu sa članom 28. Zakona, radi upisa u registar.

Škola je dužna da o zaključivanju ovog ugovora obavesti Ministarstvo u roku od osam dana od zaključivanja ugovora.

Predmetni Ugovor je izraz slobodne volje ugovornih strana, sačinjen bez prevare, prinude i zablude, pa ga kao takav ugovorne strane u znak pristanka saglasno potpisuju.

Za Poslodavca:

Za Školu:

_____
direktor

_____
direktor

Dostavljeno:

1. Školi;
2. Poslodavcu.

Prilog 2: Primer ugovora o učenju kroz rad

Predlog Ugovora o učenju kroz rad

(NAZIV POSLODAVCA)

Delovodni broj: _____

Datum: _____ 202__ . godine

Na osnovu člana 13. i člana 21. Zakona o dualnom obrazovanju („Službeni glasnik RS” br. 101/2017 i 6/2020) a u vezi sa realizacijom Pravilnika o planu i programu nastave i učenja za sticanje obrazovanja u trogodišnjem/četvorogodišnjem trajanju u stručnoj školi za područje rada _____ („Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik”, br. ___) (u daljem tekstu: **Plan i program nastave i učenja**), kao i Ugovora o dualnom obrazovanju (broj _____), zaključenog između _____ (naziv Poslodavca) i _____ škole, u _____ (grad) dana _____,

1. Privredno društvo/preduzetnik _____ (naziv Poslodavca), sa sedištem u _____, ul. _____ br. _____, Poreski identifikacioni broj _____, Matični broj: _____, registarski broj Potvrde o ispunjenosti uslova za izvođenje učenja kroz rad _____, koje zastupa direktor _____ (u daljem tekstu: „**Poslodavac**“)
- i
2. _____ (ime i prezime učenika), sa prebivalištem u _____, ul. _____ br. _____, koga zastupa _____ (ime i prezime roditelja ili drugog zakonskog zastupnika učenika), sa prebivalištem u _____, ul. _____ br. _____ (u daljem tekstu: „**Učenik**“) zaključuju

UGOVOR O UČENJU KROZ RAD

Član 1.

Ugovorne strane saglasno konstatuju:

- da je između škole (navesti pun naziv i identifikacione podatke škole) i Poslodavca zaključen Ugovor o dualnom obrazovanju broj _____ od dana _____;
- da poslodavac u vidu svoje delatnosti obavlja poslove _____, za čije je obavljanje registrovano kod Agencije za privredne registre Republike Srbije, koja omogućava realizaciju sadržaja učenja kroz rad propisane Planom i programom nastave i učenja;
- da poslodavac ispunjava uslove za izvođenje učenja kroz rad _____ (navesti datum izdavanja i registarski broj Potvrde o ispunjenosti uslova za izvođenje učenja kroz rad);

- da je učenik upisan u Srednju stručnu školu „_____” u _____, sa sedištem na adresi _____ br. _____, Poreski identifikacioni broj _____, Matični broj: _____ i opredeljen za obrazovni profil _____ u trogodišnjem/četvorogodišnjem trajanju.

Član 2.

Predmet ovog Ugovora je uređenje međusobnih odnosa, prava i obaveza Poslodavca i Učenika.

Član 3.

Učenje kroz rad kod Poslodavca je obavezni segment u toku školovanja učenika za obrazovni profil _____ u skladu sa standardom kvalifikacije i Planom i programom nastave i učenja, pa se učenik obavezuje na učenje kroz rad kod Poslodavca na način predviđen ovim Ugovorom.

Član 4.

Poslodavac i Učenik zaključuju ovaj ugovor za realizaciju sadržaja učenja kroz rad u skladu sa Planomom i programom nastave i učenja, počev od _____2020. godine.

Učenik može zaključiti ugovor o učenju kroz rad sa više poslodavaca sa kojima je škola zaključila ugovor o dualnom obrazovanju, ukoliko je to neophodno radi realizacije plana i programa nastave i učenja.

Član 5.

Učenje kroz rad će se realizovati u poslovnim prostorijama „_____”(naziv Poslodavca) u vremenskom periodu _____ usklađenim sa planom realizacije učenja kroz rad.

(–Ukoliko se učenje kroz rad sprovodi u prostorijama sedišta poslodavca navesti:

Učenje kroz rad će se realizovati u poslovnim prostorijama „_____”(naziv Poslodavca) na adresi **sedišta** Poslodavca.

– Ukoliko se učenje kroz rad ne sprovodi u prostorijama sedišta poslodavca već u ogradnji, navesti:

Učenje kroz rad će se realizovati u poslovnim prostorijama „_____”(naziv Poslodavca) na adresi **ogranka** _____ (navesti adresu ogranka) Poslodavca čije je sedište u _____.

Član 6.

Učenje kroz rad, u skladu sa Planom i programom, realizuje se na _____ (srpskom/manjinskom*) jeziku.

Poslodavac se obavezuje da učenje kroz rad iz stava 1. ovog člana organizuje na _____ jeziku.

Član 7.

Učenje kroz rad će se izvoditi u skladu sa Planom realizacije učenja kroz rad, koji sadrži opis aktivnosti, mesto i dinamiku izvođenja učenja kroz rad, a koji je napravljen u saradnji Škole i Poslodavca.

Plan i program realizacije učenja kroz rad je sastavni deo ovog ugovora.

Član 8.

Poslodavac se obavezuje da:

- organizuje i realizuje učenje kroz rad u skladu sa Planom i programom nastave i učenja;
- omogući Učeniku sticanje i razvijanje kompetencija u skladu sa standardom kvalifikacije i Planom i programom nastave i učenja;

- omogućiti Učeniku izvođenje učenja kroz rad u periodu od 08:00 do 20:00 časova, najduže 6 (slovima: šest) sati dnevno, odnosno 30 (slovima: trideset) sati nedeljno;
- upozna Učenika sa odredbama svih opštih akata koji postoje kod Poslodavca, a kojih je Učenik dužan da se pridržava tokom obavljanja učenja kroz rad, kao i sa posledicama eventualnog nepoštovanja ili kršenja istih;
- primenjuje sve opšte i posebne propise iz oblasti bezbednosti i zaštite na radu, a naročito propise kojim se uređuju bezbednost i zaštita dece i omladine na radu;
- obezbedi obuku Učenika iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, kako u teorijskom, tako i u praktičnom delu, pre otpočinjanja učenja kroz rad;
- obezbedi Učeniku licenciranog instruktora koji se neposredno stara da se tokom učenja kroz rad realizuju sadržaji propisani Planom i programom nastave i učenja i odgovoran je za sticanje kompetencija Učenika propisanih standardom kvalifikacije;
- obezbedi Učeniku:
  - sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu;
  - naknadu stvarnih troškova prevoza od škole do mesta izvođenja učenja kroz rad i nazad, najviše u visini cene prevozne karte u javnom saobraćaju, ukoliko Poslodavac nije obezbedio spostveni prevoz, odnosno ukoliko nije na drugi način obezbeđen;
  - naknadu troškova ishrane u skladu sa opštim aktom Poslodavca;
  - osiguranje za slučaj povrede tokom učenja kroz rad kod Poslodavca, ukoliko nije na drugi način obezbeđeno;
  - naknadu za učenje kroz rad po svakom satu provedenom na učenju kroz rad u neto visini od najmanje 70% minimalne cene rada tokom jednog kalendarskog meseca, koja se isplaćuje jednom mesečno najkasnije do kraja tekućeg meseca za prethodni mesec;
  - pripadajuće doprinose u skladu sa važećim propisima;
  - da Učenika pismenim putem obavesti o zabrani vršenja zlostavljanja, pravima, obavezama i odgovornostima strana u vezi sa zabranom zlostavljanja na radu i učenju kroz rad.

Uplata novčane nadoknade za učenje kroz rad uplaćuje se na tekući račun Učenika broj _____ koji se vodi kod banke _____.

Član 9.

Učenik se obavezuje da:

- dostavi potvrdu nadležne ustanove da ispunjava zdravstvene uslove za obrazovni profil, koja je sastavni deo ovog ugovora, ili obavi sanitarni pregled, ukoliko poslodavac ne snosi troškove;
- dolazi redovno, na vreme i provodi predviđeno vreme na učenju kroz rad kod Poslodavca u skladu sa planom realizacije učenja kroz rad;
- obavesti instruktora ukoliko ima neodložnu potrebu da napusti učenje kroz rad;
- za vreme obavljanja učenja kroz rad poštuje disciplinu i pravila ponašanja koji se primenjuju kod Poslodavca, te da se pridržava opštih akata Poslodavca.
- poštuje sva uputstva, a svaki zadatak koji mu Instruktor poveri obavlja savesno;
- pridržava se mera bezbednosti i zdravlja na radu i zaštite od požara, te da se služi zaštitnom opremom, ukoliko je ista predviđena za rad na konkretnom radnom mestu nakon obuke za primenu mera bezbednosti i zdravlja na radu i zaštiti od požara koja je izvršena pre otpočinjanja učenja kroz rad, u skladu sa zakonom, podzakonskim propisima, aktom o proceni rizika i drugim aktima poslodavca iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu;

- da u predviđenom roku priloži dokaz nastalih stvarnih troškova prevoza od Škole do mesta izvođenja učenja kroz rad i nazad, u vidu prevozne karte u javnom saobraćaju, ukoliko Poslodavac nije obezbedio sopstveni prevoz, odnosno ako nije na drugi način obezbeđen.

Član 10.

Nadzor nad realizacijom učenja kroz rad Učenika obavlja _____ (ime i prezime Instruktor) u svojstvu **licenciranog instruktora** u saradnji sa **koordinatorom učenja kroz rad** _____ (ime i prezime koordinator), zaposlenog u školi koju Učenik pohađa.

U postupku vršenja nadzora iz stava 1. ovog člana instruktor, određen za nadzor nad realizacijom učenja kroz rad, podnosi Poslodavcu mesečne izveštaje o uspehu i radu Učenika.

Član 11.

Poslodavac zadržava pravo da Učeniku obezbedi posebnu nagradu za obavljanje poslova koje obavlja učenjem kroz rad, kao i povećani iznos nadoknade u odnosu na osnovnu nadoknadu Učenika na koju ostvaruje pravo ovim Ugovorom, a shodno ekonomskoj mogućnosti Poslodavca.

Učenik je odgovoran za štetu koju je tokom učenja kroz rad namerno ili grubom nepažnjom, sam ili sa drugim zaposlenima, prouzrokovao Poslodavcu.

Postojanje štete, njenu visinu, okolnosti pod kojima je nastala, ko je štetu prouzrokovao i način nadoknade iste, utvrđuje Poslodavac.

Član 12.

Ugovorne strane se obavezuju da blagovremeno dostave drugoj ugovornoj strani informacije o eventualnoj ili izvesnoj sprečenosti u vršenju obaveza utvrđenih Ugovorom nastalom usled više sile.

U slučaju proglašenja vanrednog stanja, ili epidemije zarazne bolesti, uspostaviće se saradnja između ugovornih strana za pronalaženje mera za ublažavanje uticaja vanrednih okolnosti povodom realizacije učenja kroz rad, u skladu sa preporukama i instrukcijama nadležnih organa.

Član 13.

Ugovorne strane mogu sporazumno raskinuti Ugovor.

Jednostrani raskid Ugovora od strane Poslodavca moguć je usled povrede obaveza od strane Učenika iz člana 9. ovog Ugovora, razloga predviđenih članom 24. Zakona o dualnom obrazovanju, kao i opštih akata Poslodavca.

O raskidu ugovora Poslodavac obaveštava Privrednu komoru Srbije shodno članu 26. stav 3) Zakona o dualnom obrazovanju.

Jednostrani raskid Ugovora od strane Učenika, odnosno roditelja ili drugog zakonskog zastupnika moguć je u slučaju neispunjenja obaveza od strane Poslodavca predviđenih članom 8. ovog Ugovora, kao i razloga predviđenih članom 25. Zakona o dualnom obrazovanju.

Član 14.

Ugovorne strane će u svemu postupati u skladu sa načelom savesnosti i poštenja i neće zloupotrebjavati svoja prava.

Član 15.

Na sve što nije uređeno ovim Ugovorom, shodno će se primenjivati odgovarajuće odredbe Zakona o dualnom obrazovanju, Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju i Zakona o obligacionim odnosima.

Član 16.

Ugovorne strane će sve eventualne sporove rešavati mirnim putem.

Ukoliko ugovorne strane eventualne sporove ne budu mogle da reše mirnim putem, rešavanje istih će se poveriti nadležnom sudu.

Član 17.

Ovaj Ugovor je sastavljen u tri istovetna primerka od čega svaka ugovorna strana zadržava po jedan primerak, a treći se dostavlja školi.

Predmetni Ugovor je izraz slobodne volje ugovornih strana, sačinjen bez prevare, prinude i zablude, pa ga kao takav ugovorne strane u znak pristanka saglasno potpisuju.

Za Poslodavca:

---

direktor, _____

Učenik:

(ime i prezime)

Roditelj/zakonski zastupnik učenika:

(ime i prezime)

Dostavljeno:

1. Učeniku _____ (*datum i potpis učenika*);
2. Poslodavcu;
3. Školi.

Prilog 3.

Primer dela plana realizacije učenja kroz rad za obrazovni profil operater osnovnih građevinskih radova

Naziv kvalifikacije: Operater osnovnih građevinskih radova

Moduli sa ishodima znanja/veština	Broj časova			
	Prvi razred	Drugi razred	Treći razred	Ukupno
Bezbednost i zdravlje na radu	12			
Po završetku modula učenik će biti u stanju da:	mesto i vremenski raspored realizacije učenja kroz rad			
primenjuje mere bezbednosti i zdravlja na radu; procenjuje opasnosti i štetnosti na radu; pruža prvu pomoć u slučaju povrede na radu; preventivno sprovodi mere zaštite od požara; primenjuje mere za gašenje požara i zaštitu života i zdravlja ljudi				
Tehnologija zanimanja	24			
Po završetku modula učenik će biti u stanju da:	mesto i vremenski raspored realizacije učenja kroz rad			
koristi i održava sredstva za rad (alate, mašine, opremu i dr.) za tesarske, armiračke, betonske i zidarske; pripremi radno mesto u zavisnosti od vrste radova: tesarskih, armiračkih, betonskih ili zidarskih; izabere materijal koji se upotrebljava u osnovnim građevinskim radovima u zavisnosti od vrste radova: tesarskih, armiračkih, betonskih ili zidarskih.				
Spravljanje maltera	12			
Po završetku modula učenik će biti u stanju da:	mesto i vremenski raspored realizacije učenja kroz rad			
spravlja malter ručno i mašinski; pripremi odgovajuću vrstu i razmeru maltera za određenu poziciji rada; nanese malter na horizontalnu i vertikalnu površinu.				

Zidanje zidova debljine od 6,5 cm; 12 cm i 25 cm	54			
Po završetku modula učenik će biti u stanju da:	mesto i vremenski raspored realizacije učenja kroz rad			
izvrši osnivanje zida; izvodi zidova debljine 12, 25 cm; izvede ravne završetke zidova 12, 25 cm; izvede završetaka uz vrata i prozore zidova debljine 12, 25 cm; izvodi vertikalna i horizontalna ukrućenja zidova				
Izvođenje drvenih tesarskih veza	48			
Po završetku modula učenik će biti u stanju da:	mesto i vremenski raspored realizacije učenja kroz rad			
iskroji građu prema tehničkoj dokumentaciji za određenu poziciji rada; obeležava, izvodi i montira veze horizontalnih i vertikalnih greda istog pravca; obeležava, izvodi i montira veze horizontalnih greda na uglu; obeležava, izvodi i montira veze horizontalnih greda koje se ukrštaju; obeležava, izvodi i montira veze horizontalnih greda koje se sutiču; obeležava, izvodi i montira veze greda na sudar; obeležava, izvodi i montira veze proširenja i pojačanja.				

9. KORIŠĆENI IZVORI

- Zakon o dualnom obrazovanju („Službeni glasnik RS” br. 101/2017 i 6/2020)
- Zakon o Nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije („Službeni glasnik RS”, br. 27/2018 i 6/2020)
- Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju („Službeni glasnik RS”, br. 55/2013, 101/2017,27/2018 i 6/2020 – dr. zakon)
- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS” br. 88/2017, 27/2018 – dr. Zakoni, 10/2019 i 6/2020)
- Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/2005, 91/2015 i 113/2017– dr. zakon)
- Zakon o visokom obrazovanju („Službeni glasnik RS”, br. 67/2019 i 6/2020)
- Pravilnik o upisu učenika u srednju školu („Službeni glasnik RS”, br. 76/2020 i 94/2020)
- Pravilnik o načinu raspoređivanja učenika za učenje kroz rad („Službeni glasnik RS”, br. 102/2018)
- Pravilnik o bližim uslovima, načinu rada, aktivnostima i sastavu tima za karijerno vođenje i savetovanje u srednjoj školi koja realizuje obrazovne profile u dualnom obrazovanju („Službeni glasnik RS”, br. 2/2019)
- Pravilnik o programu obuke, bližim uslovima i drugim pitanjima od značaja za polaganje ispita za instruktora („Službeni glasnik RS”, br. 70/2018)
- Pravilnik o organizaciji, sastavu i načinu rada Komisije za utvrđivanje ispunjenosti uslova za izvođenje učenja kroz rad kod poslodavca („Službeni glasnik RS”, br. 46/2018)
- Pravilnik o realizaciji praktične nastave i profesionalne prakse („Službeni glasnik”, br. 112/2020)
- Pravilnik o Programu stručne mature i završnog ispita („Službeni glasnik RS – Prosvetni pregled”, br. 1/2018)
- Pravilnik o ocenjivanju učenika u srednjem obrazovanju i vaspitanju („Službeni glasnik RS”, br. 82/2015 i 59/2020)
- Pravilnik o standardima usluga karijernog vođenja i savetovanja („Službeni glasnik RS”, br. 43/2019)
- Pravilnik o standardima kvaliteta rada ustanove („Službeni glasnik RS”, br. 14/2018)
- Pravilnik o vrednovanju kvaliteta rada ustanove („Službeni glasnik RS”, br. 10/2019)
- Uredba o utvrđivanju opasnog rada za decu („Službeni glasnik RS”, br. 53/2017)
- European Training Foundation (2018): *Reviewing the quality of work based learning in initial VET in Serbia*